

BIA-P. 2. 3.1/2-54

ธรรมะสี่จจะ
ของสมถวิปัสสนาแห่งยุคปรมาณู
[ชุดลอยปทุม อันดับ ๕๔]

พุทธทาสภิกขุ

อุทิศนา

ลอยธรรมะมาลัย	ลงสู่โลกอันเบียดบีบ
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธรูปประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนั้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบ
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลุ้สเตรจันาน ฯ
จะทุกข์ทนทงคินวัน	พิฆาตกนบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษัทพระพุทธรองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งปถพี ฯ

พ.ท.

๒๕๒๓

ธรรมะสังจาจะ
ของสมถวิปัสสนาแห่งยุคปรมาณู
[ชุดลอยปทุม อันดับ ๕๔]

ของ

ท่านพุทธทาสภิกขุ

บรรยายธรรมประจำวันเสาร์ ภาคมาฆบูชา
ชุด สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู ครั้งที่ ๑๒

ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไชยา

๓๑ มีนาคม ๒๕๒๗

ศรัทธาบริจาคน

ของผู้มาเยี่ยมสวนโมกข์แต่ละปี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒๕๐๐ เล่ม

มิถุนายน ๒๕๒๗

๑๓. ๑๓. ๑๓

๑) ทัศนภาพ เปลี่ยนกับได้ ดูให้ดี
มันไม่มีนอนไม่หลับ ไม่มีฝัน
ไม่มีโรคประจำตัว ประจำตัว
โรคจิตไม่มากแล้ว ก็ไม่ได้อะไร.

๒) คนในโลกกินยา มีพิษต่างๆ
พวกนี้ก็มีไม่ต้องการกินยาแก้พิษ
และสนิทใจตาย ร้อยทั้งร้อย
รู้จักน้อยแน่แท้ ใจสบายใจเอง.

๓) ได้เป็นคนหรือใจได้นอนไม่หลับ
คงจะนับว่ามีคนหรือคนในของ
มีกรรมกัน รื้อนระลอกเดียว
อยู่เรื่อยไม่ละเลย แก่ ใจ มี.

พ. อินทนิล

อนิเมทา

การพิมพ์หนังสือธรรมะ ขึ้นเป็นธรรมทาน ในสมัย
ที่โลกกำลังขาดแคลนธรรมะอย่างยิ่ง เช่นนี้ เขียนหนังสือมี
เหตุผล และการแก้การอนิเมทา, วิธีของอนิเมทา.

คำว่า "ธรรม" เมื่อแปลได้ยิ่ง มีความหมาย มาก
มาย นานาประการ, แต่ประการที่สำคัญที่สุดนั้น ธรรมะ
คือ หน้าที่ ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติ ในทุกโอกาสของ
ชีวิต ธรรมชาติ ทุกชั้นทุกตอน แห่งวิถีชีวิตของเขา,
เมื่อความดีซึ่งดีอยู่ อย่างบริสุทธิ์ ทั้ง โดยส่วนตัว และ
ส่วนรวม, หรือทั้งโลก.

โลกขาดแคลนธรรมะ เพราะ ไม่รู้วิถีชีวิต ซึ่งเรียก
ว่า ธรรมะอย่างถูกต้อง ตั้งแต่เกิดมาแล้ว เพราะต้องอยู่
ในโลกอันลอบนวล ในระลอกอันเกิดจากวงจรประวัติด
ชีวิต ธรรมะ นั้นเอง. สังเกตว่า กลางชีวิตคน ย่อมชอบ
คิดในระลอกอันนั้น และใคร่รู้ต่อไปอีกนั่นคนกระ
ทั้ง มีวิถีชีวิต มีหนทางไว้ ทั้ง เพื่อตัว. มชาก็ดี สัก
ซึ่งดีแล้ว. คนเห็นหนทาง ไม่ดีต่อมีธรรมะ อันหนึ่ง ใน
โลกแล้ว; หรือ แต่ ใน หนทาง อัน ดี ใน ธรรม อัน ดี
ตลอดกาล เป็นพยานแล้ว. เขาเห็นว่า หน้าที่ ของเขา มีอยู่
เพียง แต่ ใน หนทาง อัน ดี อัน ดี อัน ดี อัน ดี.

โลกส่วนใหญ่นี้ กำลังตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ จึง

ระเบิดได้
 โลกที่**กำลัง**กาลไกลคนธรรมะ สัมผัสกับสัจจะ
 ภาย; มีแต่ธรรมะ คือสิ่งที่ สัจจะกับทุกเหตุการในสิ่ง
 ซึ่งมี มีสัจจะกับทุกเหตุอยู่ในโลกนี้ด้วย. แม้จะมีธรรมะ
 ธรรมะไร ทั้งหมด ล้วนเป็น สัจจะกับทุกเหตุก็ยังมีแต่
 มีด้วย สิ่งที่มี สัจจะไปจัดไว้ไว้โลกทั้งในโลก นี้มีตั้งแต่
 เหนือฟ้า ครอบจักรวาล ใต้ดิน สัจจะธรรมะ และสัจจะ
 ธรรม สัจจะธรรม สัจจะธรรม และธรรมะที่มีธรรมะ
 ธรรมะกัน ระหว่ากันชั้น ที่มี ความในสิ่งที่มี สัจจะธรรม
 ธรรมะกัน, และมี สัจจะธรรม กับ สัจจะธรรม ที่มี สัจจะ
 ธรรมะกันในธรรม โดย สัจจะธรรม. และ สัจจะธรรม ที่มี สัจจะ
ธรรมะ ที่มี สัจจะธรรม ที่มี สัจจะธรรม ที่มี สัจจะ
ธรรมะ ที่มี สัจจะธรรม ที่มี สัจจะธรรม ที่มี สัจจะ

ภายหลัง ธรรมะ สัจจะธรรม ที่มี สัจจะธรรม ที่มี สัจจะธรรม
 ธรรมะที่มีในโลกเป็นเช่นนี้. และมี สัจจะธรรม ที่มี สัจจะธรรม
และมี สัจจะธรรม ที่มี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
 ธรรมะกัน โดย สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
 สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
 ธรรมะกัน และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
 ธรรมะกัน และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม
และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม และมี สัจจะธรรม

การรู้จักธรรม คือการรู้ตัวละโงมเป็นอิสระอย่างถูกต้อง คน
มีเหตุผลในจิตใจ สบายใจ แม้ในยามเดือดร้อนก็คิดสิ่งที่ดีอยู่
ก็มีจิตใจอย่างปีติ ๑๐๑. มีคำว่าเป็น ความสุขชนิดใหม่ ย่อม
มีเป็นแน่แท้แห่ง ความหลุดพ้น สำหรับผู้ที่รู้ธรรมอย่างแท้-
จริง. ความไม่ทนทน ย่อมเกิดไม่ได้ เพราะเหตุนี้. ความรัก
เพื่อนมนุษย์ด้วยดี ย่อมได้โดยง่าย แม้ว่าจะมีความเหลือใจ
ต่อผู้ที่ล่วงล้ำกัน หากอยู่สักเพียงไร. ผู้ประพฤตธรรม ย่อม
รู้สิ่งที่เป็นสุข เมื่อรู้สิ่งที่ไม่ดีประพฤตธรรม หรือเมื่อได้ทำ
หน้าที่ของตนอย่างถูกต้อง. ความเคารพตัวใจ ใน
ตัวเอง ทำให้รู้สิ่งที่เป็นสุข. มีขอบความสงบอันเป็นสมาธิ
คือ สุขเวทนา ทางเหนือหนึ่ง คือ ๓ ขุ ลมก ลีน กย เมล-
ลือ ที่ตนเป็นความสุขอย่างใด ๆ เหนือหนึ่ง เสียแล้ว.

ธรรม: ขอบใจในเรารู้จักมีสิ่งดี อย่างถูกต้อง รู้จักมีสิ่ง
ไม่ดีคือมีสิ่งดี และสิ่งที่ไม่ดีอย่างถูกต้อง, มีหน้าที่การงาน
หรือพิธีกรรมที่ดี ก็เปรียบได้กับสิ่งที่ดี มีธรรมอยู่ ๑๐๑ อย่าง
ถูกต้อง สิ่งที่เป็นไม่แพ้ สันติสุขส่วนบุคคล และสันติภาพ
ของส่วนรวม โดยส่วนเดียว, มีสัจจะทุกประการทั้งนี้เห็นแก่
ใคร แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน และพสกนิกรทั้งปวง, มีเมตตา
คนทั้งโลก หรือเห็นแก่คนอื่น แม้แต่คนน้อยได้. สิ่ง
ที่ไร้ยอด งาม, ไร้ทุกข์, หรือ ขอบใจตลอดชาติ ย่อมมี
แก่ผู้ประพฤตธรรม. ข้อนี้ หมายถึงความว่า ธรรม ไม่มีสิ่ง
หรือมีสิ่งใดชนิดหนึ่ง, มีแต่ สัจจะดี นับตั้งแต่ กิจการ
หรือประพฤตธรรม มีแต่สิ่งดีที่เห็นได้.

เขา มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำหรับภพนี้เท่านั้น เพื่อใช้
 รู้จักสิ่งทั้งปวง อยู่กับ ถูก ตัดต่อสภาพที่ไม่สมควร เพื่อมีสติอยู่ได้
 อยู่กับ สบสพ มีใช้ มีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สำหรับภพนี้เท่านั้น
 สัก หนึ่ง เราตมเป็นทาสของกบิลิส คนใดชั่วไม่ชั่วนี้ เขื่อนที่
 เป็นกัน อยู่ โดยมากในโลกนี้ชั่วช้านนี้ ซึ่ง กบิลิส ทมมะ.
 เขามัวลืม โลกนอกตัวเราไม่ ได้ ก็ไม่รู้ แต่เขาสามารถควบคุม
 ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้ สัมผัสโลก แต่ในลักษณะนี้
จะไม่เป็นพิษเป็นภัย แก่เราได้ โดยอาศัยธรรม นั่นเอง. ที่
 คนในโลก ทำได้เช่นนี้ โลกนี้ ก็เป็น โลกที่สงบสุข อยู่
 สบาย หรือเป็นโลกของ พระศรีอารยเมตไตรย ขึ้นมาทันที
 ภาณิ เพราะเป็นโลกที่ สงบ สุข ไม่เดือด ธรรม.

ภาณิ คือ งาม โลกนี้ชั่วช้านนี้ มีอยู่ทั่วทั้งปวงนี้ ใจที่นั่น
 คือ เดินไปตามทางธรรม. ทางที่ดีนี้ ทุกคน ได้เดินไปตาม
 ทางธรรม ย่อมเป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ และสุขสุด. พอได้
 การดี การดีนั้นมันมี ธรรม นั่นเอง เพราะนี้ ลงตัวเร็ว มีระ-
 ใยอันเต็ม ทมตามพระ สังข์ กับ แก่ผู้ที่มีสติไม่แล้ว ๑๑ =
 ผู้ที่ยัง มีสติอยู่ โดยทุกแห่งทุกมุมโลก. ข้างใต้ของ
 โลกทุก ภาณินี้ มีสติ มีสติ อยู่ เป็นอยู่อย่างนี้.

พุทธธรรม อธิบายโดยย่อ

โลกพหุเวลาธรรม, ธรรม

ธรรมเนียมสัจจะของสมถวิปัสสนา แห่งยุคปรมาณู

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์แห่งภาคมาฆบูชาเป็นครั้งที่ ๑๒ ในวันนี้ อาตมาก็ยังคงกล่าวเรื่อง *สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู* ต่อไปตามเดิม; แต่มีหัวข้อย่อยเฉพาะในการกล่าวครั้งนี้ว่า ธรรมเนียมสัจจะของสมถวิปัสสนาแห่งยุคปรมาณู.

(ปรารภและทบทวน.)

การบรรยายครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของเรื่อง และของภาคมาฆบูชา จึงอยากจะกล่าวสรุปข้อความทุกแง่ทุกมุมของเรื่องนี้ ในลักษณะปริทรรศน์. แต่เนื่องจากจะกล่าว

บรรยายธรรมประจำวันเสาร์ ภาคมาฆบูชา

ชุด สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู ครั้งที่ ๑๒

๓๑ มีนาคม ๒๕๒๗ ณ ลานหินโค้ง สวนโมกขพลาราม ไชยา

ให้เห็นโดยชัดเจนเจาะจงลงเป็นเรื่อง ๆ ก็เรียกว่า ธรรมส์จะ
คือแง่หนึ่งมุมหนึ่ง ที่จะต้องมองให้ลึกซึ่งถึงที่สุด ว่ามันเป็น
อย่างไร. ดังนั้นก็ถือโอกาสกล่าวในลักษณะของอริยสัจ
๔ ประการ ซึ่งมีหลักว่า จะต้องตั้งปัญหาขึ้นมาว่ามัน คือ
อะไร, มันเกิดขึ้นเพราะเหตุใด, มันเพื่อประโยชน์อะไร,
และมัน จะสำเร็จตามนั้นได้อย่างไร.

ธรรมะในรูปแบบที่เรียกว่าสำหรับยุคปรมาณูนี้ ก็
เป็นการเตรียมตัวสำหรับเหตุการณ์แห่งยุคปรมาณูของทุกคน
คน ทั้ง ในแง่ของสงคราม และ ในแง่ของสันติภาพ และ
ในแง่ของพุทธบริษัท โดยทั่วไป.

ที่ว่า ในแง่ของสงคราม นั้นหมายความว่า ถ้ามัน
เกิดสงครามปรมาณูขึ้นมา เราจะมีธรรมะอะไรสำหรับจิตใจ
ที่จะต่อสู้กับโทษอันร้ายกาจ พิษภัยอันร้ายกาจ ของสงคราม
นั้น.

ในแง่ของสันติภาพก็หมายความว่าเมื่อมันยังไม่เกิด
สงคราม เราควรมีความรู้อย่างไรในเรื่องนี้ ที่เหมาะสมกับ
สถานการณ์ที่ยังเป็นสันติภาพแห่งยุคปรมาณู.

และที่ว่า ในแง่ของพุทธบริษัททั่วไปนั้น หมายถึง
 ความว่า ถ้าเราจะเป็นพุทธบริษัทกันอย่างถูกต้อง ไม่ให้
 เสียที่ที่เป็นพุทธบริษัทแล้ว ; เราจะต้องมีความรู้ในเรื่องนี้
 และปฏิบัติกันอย่างไร จึงจะไม่เสียหน้า เสียชื่อ เสียเกียรติ
 เสียอะไร ของพุทธบริษัท ซึ่งจะต้องไม่ลืมว่า เป็นผู้รู้ เป็น
 ผู้ต้น และ เป็นผู้เบิกบาน.

เดี๋ยวนี้ เขาทำอะไรกันได้บ้าง ที่เรียกว่ายุค
 ปริมาณู ? เขาไปดูดวงดาว ดวงจันทร์ มาจากเบื้องหลัง
 ของดวงดาว ดวงจันทร์ก็ได้ ก็เขาไปพ้นไปจากดวงดาว
 และดวงจันทร์ แล้วย้อนกลับมาทางดวงดาวและดวงจันทร์
 อย่างนี้เขาก็ยังทำกันได้แล้ว มันไม่เหมือนยุคโบราณแล้ว.
 เดี๋ยวนี้เขามียานพาหนะสำหรับจะกระโดดคดแผ่ลัว ๆ ไปที่นั่น
 ไปที่นี้ อย่างไปรอบโลกกันได้ ก็ในไม่กี่ชั่วโมง อย่างนี้
 เป็นต้น, มันเปลี่ยนแปลงมากถึงอย่างนี้. เราจะต้องมีอะไรใน
 ทางจิตใจ ที่จะเหมาะสมสำหรับความก้าวหน้าของมนุษย์ใน
 โลก ถึงขนาดนี้.

ที่มันจะมีมากก็คือว่า ความก้าวหน้ามาก เช่นนี้
 มันย่อมให้เกิดผล ที่แปลกประหลาด หรือ รุนแรงมาก

พอๆ กัน; จะเรียก *ภาษาธรรมชาติ* เขาก็เรียกว่า *อติมหันตารมณ์* ที่เป็นความทุกข์นานาชนิด; *อติ* แปลว่า *อย่างยิ่ง*, *มหันตะ* ก็แปลว่า *ใหญ่*, *อารมณ์* ก็แปลว่า *สิ่งที่จะรู้สึก* หรือ *กระทบ*; มัน จะเป็นสิ่งที่มากระทบอย่างใหญ่ยิ่งแก่จิตใจในรูปแบบของความทุกข์.

ทำไมไม่มองกัน ในแง่ของความสุข? ก็เพราะมันยังมองไม่เห็น, มันยังไม่มีทางจะมอง ว่าการที่พัฒนาก้าวหน้าในทางที่ทำให้คนลุ่มหลงความสุขสนุกสนานเอร็ดอร่อยทางอายตนะนี้ มันมองไม่เห็นทางของสันติสุข. แม้ว่าเดี๋ยวนี้กำลังสนุกสนานเอร็ดอร่อยกันอยู่ก็ตาม, เพราะว่ *อารมณ์* ชนิดนี้มันส่งเสริมกิเลส มันสนองกิเลส, มันสนองกิเลสแห่งความเห็นแก่ตัว, ความเห็นแก่ตัวมันมากถึงที่สุดแล้ว มันก็มองไม่เห็นสันติภาพ.

ฉะนั้นเราจึงมองเห็นแต่ในทางที่ไม่พึงปรารถนา, ไม่น่าปรารถนา; มันจะเป็นวิฤทธิการณ์ ก็ตรงกันข้ามจากสันติภาพ, แล้วก็จะเนื่องกันเป็นสายไม่ขาดตอน จึงเรียกว่ามันเป็น *อติมหันตารมณ์* คำแปลสำหรับคนทั่วไป, แต่คำธรรมดาในภาษาธรรมชาติ. *อารมณ์* ใหญ่ยิ่ง หมายความว่า

ว่ามันครอบงำจิตใจใหญ่ยิ่ง, คือความรู้สึกที่มันมากเหลือ
ประมาณนั่นเอง. อารมณ์เล็ก ๆ ผ่านมา มันก็ไม่มี ความหมาย
อะไร, เคี้ยวมันก็ลืม; แต่ถ้ามันเป็นอารมณ์ใหญ่ และ
ใหญ่ยิ่ง นี่มันยากที่จะลืม; เพราะมันบีบคั้นมาก, เพราะมัน
ทำลายมาก, เพราะมันให้ความทุกข์มาก. แล้วมันอยู่ใน
ลักษณะที่เรียกในภาษาธรรมะอีกเหมือนกัน คือเรียกว่า
อมาตยาปุตติกภัย พังประหลาด ๆ หรือแปลกอีกแล้ว.

อ - มาตา - ปุตติก - ภัย, - ภัยซึ่งทำให้ไม่มีความ
เป็นบิดามารดา; เอาเนื้อความก็คือว่า ภัยที่บุตรกับบิดา
มารดาก็ช่วยอะไรกันไม่ได้ คือเมื่อเกิดภัยอันนั้นขึ้นมาแล้ว บุตร
กับมารดาไม่สามารถจะทำประโยชน์อะไรให้แก่กัน, ไม่สามารถ
จะช่วยกันและกันได้. ตามธรรมดาก็หมายถึงความทุกข์
อันเกิดมาจากความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งแม้จะช่วยลูกไม่ได้,
ลูกก็ช่วยแม่ไม่ได้, พ่อก็ช่วยลูกไม่ได้, ลูกก็ช่วยพ่อไม่ได้,
นับว่าเป็นภัยเหลือประมาณและเด็ดขาด. แต่มา ในบัดนี้
เรามีภัยภายนอก เป็นอันตรายภายนอกชนิดที่ลูกก็
ช่วยแม่ไม่ได้ แม่ก็ช่วยลูกไม่ได้; ก็หลับตาคุณเอง
ก็แล้วกันว่า ถ้าว่าระเบิดปรมาณูมหาภัยมันลงมา แล้วใคร

ช่วยใครได้แล้ว; มันกลายเป็นฝุ่นกันไปทั้งหมดแล้ว ใคร
จะช่วยใครได้. นี่มันก็มีค่าเท่าๆ กันกับคำว่า ช่วยกันไม่ได้
ในเรื่องของความเกิด แก่ เจ็บ ตาย.

ในยุคปรมาณูนี้มันจะมีภัยอันใหญ่หลวงเมื่อไรก็ได้
ชนิดที่แม่ก็ช่วยลูกไม่ได้, ลูกก็ช่วยแม่ไม่ได้, มีก็เหมือนกับ
ไม่มี อย่างนั้นแหละ. ทีนี้ใครจะช่วย? อะไรจะช่วย? อาตมา
คิดว่า ธรรมะจะช่วย; ธรรมะช่วย ก็หมายความว่า
พระพุทธเจ้าช่วย, ธรรมะนั้นแหละจะช่วย; เพราะฉะนั้น
เตรียมธรรมะไว้สำหรับช่วยในภัยอันตราย ที่แม่แต่แม่และลูก
แสนจะรักซึ่งกันและกันก็ช่วยกันไม่ได้. ขอให้เตรียมตัวไว้
สำหรับจะไม่ร้องไห้ก็พอแล้ว อย่าถึงกับว่าจะเตรียมตัวไว้
หัวเราะเลย ไม่มีใครเชือดอก, เพียงแต่เตรียมตัวสำหรับ
จะไม่ร้องไห้เมื่อภัยนั้นมาถึง ก็ดูจะวิเศษเหลือประมาณแล้ว
ไม่ต้องพูดว่าฉันจะหัวเราะ.

ถ้าว่ามีธรรมะนี้มากจริง, มากจริง อาตมาก็คิดว่า
หัวเราะได้. คนที่มีธรรมะสูงเพียงพอจริงๆ มันก็หัวเราะ
ได้ในทุกกรณี, ในทุกกรณี หมายความว่าในทางวิบัติวินาศ

หรือในทางใต้สมบัติอย่างยิ่ง ; ก็หมายความว่า หัวเราะได้
ทั้งในเรื่องที่ชวนให้ยินดีและเรื่องที่ชวนให้ยินร้าย.

เดี๋ยวนี้เราชาวบ้านนี้ ไม่เอากันถึงขนาดนั้นดอก ;
เอาแต่เพียงว่าเมื่อยังไม่ตายนะอย่าต้องร้องไห้ ก็คิดมไปแล้ว,
ไม่ต้องถึงกับว่าหัวเราะ. นี่จึงขอให้สนใจฟังธรรมะชนิดนั้น
คือเรื่องสมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู ที่จะต้องทำให้
ให้คล่องแคล่วชำนาญ ชำนาญอย่างยิ่ง สมบูรณ์มากเพียงพอ
ถูกต้องดี. นี่ก็จะได้ปรกติอยู่ได้ ในเหตุการณ์ที่มันจะ
เปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวง ในยุคปรมาณู.

ท่านต้องนึกถึงข้อความที่บรรยายมาแล้ว ๑๑ ครั้ง
ตั้งแต่ต้นว่าปฏิบัติอย่างไร และข้อไหนเป็นข้อที่สำคัญที่สุด?
เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, เห็นสุญญตา, แล้วก็เห็นตถตา,
แล้วเห็นอิทัปปัจจยตา อยู่ได้ ทุกครั้งที่หายใจออก—เข้าไป
ทุก ๆ กรณี, มันจะมากน้อยสักเท่าไร ในการที่จะทำได้
ถึงขนาดนี้. ถ้าเห็นว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง, มันเป็น
เช่นนั้นเอง ได้อย่างเต็มที่ ในเมื่ออะไรจะเกิดขึ้นใหญ่หลวง
เท่าไรก็ตาม; เห็นเช่นนั้นเองได้ นั่นแหละคือ จะคงที่
ได้, จะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงได้. นี่ถ้าอยากจะหัวเราะก็ยัง

จะหัวเราะได้ แต่ว่าพระอรหันต์ท่านคงจะไม่หัวเราะให้มัน
เหนื่อยเปล่า ๆ, อยู่เฉย ๆ มันก็ดีแล้ว ไม่ต้องหัวเราะ ไม่ต้อง
ร้องไห้ นั่นแหละมันดีกว่า เรียกว่าเรามีธรรมะที่จะทำความ
กงที่ได้ในทุก ๆ กรณี.

(เริ่มการบรรยายครั้งนั้น.)

ทีนี้ขอโอกาสพูดไปตามลำดับว่า มันคืออะไร, มัน
มาจากอะไร, มันเพื่อประโยชน์อะไร, และโดยวิธีใด สืบต่อไป.

ยุคปรมาณู สมถวิปัสสนาต้องทำพร้อมกัน.

ถ้าจะถามว่า สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู^๕ นี้
มันคืออะไร? ก็จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า ปรมาณู^๕
นั้นกันเสียก่อน. ข้อนี้ไม่ได้หมายความว่าเราจะศึกษา
วิทยาศาสตร์ ทฤษฎีเกี่ยวกับปรมาณูทั้งทางฟิสิกส์ทั้งทางเคมี
มากมายมหาศาล อย่างนั้นก็ไม่ใช่ ไม่จำเป็นที่จะต้องศึกษา
อย่างนักวิทยาศาสตร์. เราจะรู้แต่เพียงว่า ในยุคปรมาณู^๕
อะไร ๆ มันจะงุ่มง่ามอยู่ไม่ได้, จะริบรออยู่ไม่ได้, มันต้องทำ
กันอย่างสายฟ้าแลบในการที่จะเกิดขึ้น ในการที่จะดับไป
หรือในการที่จะรู้จัก สิ่งต่าง ๆ; นี้มัน ต้องทำได้เร็วเหมือน

กับสายฟ้าแลบ. มันต้องลึกยิ่งกว่ามหาสมุทร และมันก็จะต้องผ่าลงไปใต้เหมือนกับสายฟ้ามันผ่าลงมา ไม่มีอะไรต้านทานได้ อย่างนี้เป็นต้น, คือเราจะต้องมีความสามารถทำอะไรได้ให้สมกับที่มันเป็นยุคปรมาณู.

ที่นี้ที่ว่า สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู นั้น พอจะมองเห็นได้ในคำพูดนี้เอง เพราะเราเอามารวมกัน; เอาคำว่า สมถะ กับคำว่า วิปัสสนา มารวมกันเข้าเป็นเรื่องเดียว มันไม่เป็น ๒ เรื่อง; ถ้ามันเป็น ๒ เรื่องมันต้องทำ ๒ เรื่อง มันซ้ำอยู่. เอาเรื่องสมถะและเอาเรื่องวิปัสสนา มารวมกันเป็นเรื่องเดียว มันจะได้ทำอย่างเดียวหรือทำทีเดียว, แล้วก็เป็นที่สมถะและวิปัสสนาพร้อมกันไป.

ก็ดูวิธีปฏิบัติอย่างที่กล่าวมาแล้ว ในการบรรยายครั้งก่อน ๆ นั้นว่า เห็นอะไร, ก็เห็นว่ามันเป็นอย่างไร ทั้งในแง่ของลักษณะ ว่ามันมีลักษณะอย่างไร, ทั้งในแง่ของสัจจะหรือความจริง ว่ามันเป็นอย่างไร, จนสรุปความได้ว่า จะเห็นอะไร หรือว่าจะดูไปที่อะไร ก็จะได้เห็นความเป็นอิทัปปัจจยตา คือการที่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งกันเป็นสายไม่มีที่สิ้นสุด. อย่างที่เคยพูดสรุปความสั้น ๆ ว่า เรานั่งอยู่

ตรงนี้ เราเหลียวมองไปรอบด้าน ก็ไม่เห็นอะไรนอกจาก
เห็นกระแสแห่งอหิทัปปัจจยตา ที่ปรุงแต่งกันอยู่, แล้วก็
ไหลไป ๆ ตามความไม่เที่ยง และความที่เหตุปัจจยมันปรุงแต่ง
แล้วก็มันผลัดไส ให้มันเกิดสิ่งใหม่ ๆ เกิดสิ่งใหม่ ๆ.

นี่อย่างนี้เรียกว่ามัน เห็นในแง่ของสมณะ คือเห็น
เป็นอารมณฺ์ มีจิตกำหนดอยู่ที่นั่น, และเห็นในแง่ของ
วิปัสสนา คือเห็นว่ามันมีลักษณะอาการความจริงของมัน
อย่างไร, เห็นพร้อมกันไป, เรียกว่า บวกสมาธิกับปัญญา
เข้าด้วยกัน ก็แล้วกัน. สมาธิ คือมีจิตตั้งมันกำหนดแน่ว
อยู่ที่อารมณฺ์, ปัญญา คือเห็นว่ามันมีอะไรอย่างไร, มี
ลักษณะอย่างไร, มีสัจจะอย่างไร.

เช่นมองดูไปที่ก้อนหิน เมื่อจับลงไปก็ก้อนหิน
กำหนดลงไปก็ก้อนหิน มันก็เป็นสมาธิ, แล้วดูเห็นว่าก้อน-
หินก้อนนี้ไหลอยู่เรื่อย ไหลอยู่เรื่อย ในความเปลี่ยนแปลง
นี้ก็เป็นปัญญา. นี้ไม่ต้องทำหลายหนดอก ไม่ต้องทำ
๒ หน ทำหนเดียว : มองไปที่ก้อนหิน แล้วก็มีทั้งสมาธิ
และมีทั้งปัญญา พร้อมกันไปในตัว.

เรื่องนี้ทำให้เรามองเห็นความฉลาดของพวกนิกายเซ็น
 นิกายเซ็นที่เอามาพูดกันอยู่หรือกำลังพูดกันมากขึ้น. นิกาย-
 เซ็นเขาไม่แยก, ในพวกนิกายเซ็นไม่แยกสมาธิกับปัญญา
 ออกจากกัน เอามารวมกันแล้วเรียกว่า *เซ็น* ตรงกับ *ภาษา*
บาลีว่า ฌาน ตรงกับ *ภาษาสันสกฤตว่า ชฺยาน*, แปลว่า *เพ่ง*
เท่านั้นแหละ; ขอให้เพ่งลงไป ที่นั่น แล้วเห็นพร้อม
 กันทั้งสมาธิและปัญญา. ฉะนั้นเราจึงเห็นข้อปฏิบัติของ
 ของเซ็นมันไม่แยกศีล ไม่แยกสมาธิ ไม่แยกปัญญา; เมื่อ
 เพ่งลงไป ที่อะไร มันก็มีศีล อยู่ที่การเพ่ง, แล้วกำหนด
 อยู่ที่อะไรก็ เป็นสมาธิ อยู่ที่นั่น, แล้วเห็นความจริง ของ
 สิ่งเหล่านั้นก็ เป็นปัญญา; เรียกว่ามันประหยัคมาก รวม
 ๓ อย่างมาเป็นเรื่องเดียวกัน. แล้วก็ทำอย่างเดียว ทำอย่าง
 เดียว ได้ผลทั้ง ๓ อย่าง.

บางทีเราจะต้องเรียกว่ามันโง่เกินไปก็ได้ ที่แยก
 ออกจากกัน แล้วมานั่งทำ, นั่งทำแต่ละอย่างๆ มันก็ไม่เคย
 สำเร็จสักที. รักษาศีลจนตายมันก็ไม่เคยมีศีลสักที เพราะ
 มันแยกออกไปเป็นตัวสิกขาบทย่างนั้นอย่างนั้น, แล้วซึ่งก็ทำ
 ให้เต็มตามนั้นไม่ได้; เพราะมันไปตั้งใจทำโดยไม่รู้ว่าจะทำ

อย่างไร, จะทำทำไม. ที่จริงทำศีลก็เพื่อให้เป็นเครื่อง
 รองรับสมาธิ, ทำสมาธิก็เป็นเครื่องรองรับปัญญา, ถ้า
 แยกทำอย่างเดียวกันก็ไม่สำเร็จได้ดอก; ฉะนั้นทำทีเดียว
 พร้อมกันไปทั้ง ๓ อย่างนี้แหละมันสำเร็จประโยชน์.

มีภาพล้อของพวกเข็น อยู่ภาพหนึ่ง ซึ่งอยากจะเอา
 มาเล่าฟังกันเล่น คือภาพรูปกบนั่งอยู่ปากกู. อาตมาก็ไม่
 ค่อยจะคุ้นเคยนักดอก, แต่ก็เคยเห็นบ้างเหมือนกันแหละ,
 กบมันนั่งอยู่ที่ปากกู มันนั่งชัศสมาธิ. ที่มันมีคำพูดเขียน
 ไว้ว่ากบนั้นมันพูดว่า “ถ้าเขาเป็นพระอรหันต์กันเพราะนั่ง
 สมาธิแล้ว ฉันทก็เป็นพระอรหันต์กะเขาด้วยองค์หนึ่งเหมือน
 กัน เพราะฉันทนั่งสมาธิมาตั้งแต่เกิดจนบัดนี้”. กบมันว่า
 มันนั่งสมาธิมาตั้งแต่เกิดจนบัดนี้; นี่เป็นคำล้อของพวกเข็น
 คือล้อนิกายอื่น, ล้อนิกายมหายานด้วยกันก็มี, ล้อเถรวาท
 ก็ได้, ว่าที่มันยึดมั่นแต่เรื่องนั่งสมาธิ นั่งสมาธิ เอากัน
 ตัวแข็ง ตัวอะไรไปเลย. กบมันก็ล้อเล่นให้ ว่าฉันทนั่ง
 สมาธิมาตลอดเวลา ดังนั้นฉันทก็เป็นพระอรหันต์กะเขาองค์
 หนึ่งด้วยเหมือนกัน.

นี้แหละเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า อย่าทำอะไรให้มัน
อย่างหลับหูหลับตา ไม่มองเห็นโดยรอบคอบรอบค้ำน.

แล้วมีรูปภาพอีกรูปหนึ่ง ก็ล้ออย่างเดียวกันอีก
แหละว่า “พวกที่มันสำเร็จๆ, สำเร็จธรรมะนั้น; ถ้ามัน
เดินมาทางนี้, มันเดินผ่านมาทางนี้ ฉะนั้นจะกระโดดลงน้ำให้
ถึงผลงูให้มันตกใจเลย. ให้อาจารย์ที่สำเร็จทางวิปัสสนาเดิน
ผ่านมาทางนี้ ฉะนั้นจะกระโดดลงในน้ำให้ถึงผลงู ให้มันสะดุ้ง
เลย” นี้กับมันว่าอย่างนี้.

นี่เป็นเรื่องล้อ เป็นนิทานล้ออย่างยิ่ง ก็ยี้คมัน
ในการกระทำกันมากเกินไป จนว่า ทำอย่างนี้เท่านั้น, ทำ
อย่างนั้นเท่านั้น; แล้วก็ยี้คมันผลสำเร็จกันมากเกินไปจน
เป็นเรื่องขลัง เป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งไม่เคยมีในพระพุทธ-
ศาสนา. นี้จำไว้ก็ได้ว่า เรื่องขลังเรื่องศักดิ์สิทธิ์นั้นมัน
ไม่มีในพุทธศาสนานะ อย่าเอามา; เพราะมัน มีแต่
อิทัปปัจจยตา มัน ไปตามกฎอิทัปปัจจยตาโดยตรงแนว
เฉียบขาด; จะเป็นเรื่องขลังเรื่องศักดิ์สิทธิ์ไปไม่ได้.

ถ้าว่าเอาเรื่องขลังเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เข้ามาใส่ไว้ใน
พุทธศาสนา มันก็กลายเป็นงูให้ว่สิ่งศักดิ์สิทธิ์, อ้อนวอน

ขอร้องกันอยู่ ไม่ต้องทำอะไร, เป็นถือศาสนานั่งอ้วนนอน
นั่งขอร้องกันไปเสีย; มันไม่ใช่พุทธศาสนา. ฉะนั้น
เราต้องทำอะไร ๆ ที่มันเป็นการ ประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องต่อ
กฎของธรรมชาติอยู่ในตัว, แล้วก็มีผลเจริญก้าวหน้าไปตาม
การปฏิบัตินั้น.

เราสังเกตดูในอรรถกถาธรรมบท ซึ่งมีเรื่องมาก
มาย, มากมายเหลือประมาณ ว่าพระพุทธเจ้าบอกรรณฐาน
นั้น บอกรหัสความอันหนึ่งให้แก่ภิกษุรับเอาไปปฏิบัติของตน
เอง จนกว่าจะมีผล ชื่นมา, แล้วค่อยมาเล่าเรื่องผลของการ
ปฏิบัติถวายพระพุทธเจ้า. พระพุทธเจ้าท่านก็ไม่ได้ไปนั่ง
กุมอยู่ข้าง ๆ เหมือนกะที่ทำกันอยู่ในบัดนี้, และก็ไม่ได้แยก
ออกไปเป็นสมาธิอย่างนั้น, เป็นวิปัสสนาอย่างนี้.

ท่านตรัสบอกรรณฐานในลักษณะคล้าย ๆ กับว่า
โกอาณของเข็น เหมือนกันแหละ แล้วภิกษุนั้นไปคิด หรือ
ไม่เชิงคิดตอก ไปคอยเฝ้าดูจนกว่าจะเห็นแจ้ง. เช่นสมมติ
ว่าไปทำชนิดที่ไม่ได้อยู่ที่นี่ และไม่ได้ไปข้างไหน ไม่มีอดีต
ไม่มีอนาคต ไม่มีปัจจุบัน; ไปปฏิบัติจนให้มันเกิดความ
รู้สึกอย่างนี้สิ “ไม่ได้อยู่ที่นี่ และไม่ได้ไปข้างไหน”.

ถ้าอยู่ที่นั่นยังมีตัวคนมีคนที่อยู่ที่นี่; ถ้าไปข้างไหนมันก็มี
ความอยากที่จะไปข้างไหนก็มีค้นหา ที่จะอยากไปหาอะไร
ที่ไหน, แล้วมันไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต ไม่มีปัจจุบัน ก็เพราะ
ว่ามันเหมือนกัน.

ถ้าเราไม่มีความอยากอย่างเดียวกันนั้น; ความ
หมายของอดีต อนาคต ปัจจุบัน ก็ไม่มี อย่างนี้เป็นต้น.
แทนที่ท่านจะอธิบายอย่างนี้ ท่านกลับให้ไปคิดเอาเอง ว่า
ไปทำสิ ให้มันเห็นว่ามันไม่มีอดีต อนาคต ปัจจุบัน แล้วมัน
ไม่ได้้อยู่กันที่ไหน, และมันก็ไม่ได้ไปไหนด้วย. มันไม่ได้
ไป มันไม่ได้มา และมันไม่ได้หยุดอยู่ที่ไหนด้วย. แก่ไปคิด
เอาเองสิ.

ภิกษุก็ไปคิด พอลงมือคิดเท่านั้นแหละ มันก็เป็น
ทั้งศีล ทั้งสมาธิ ทั้งปัญญา เต็มพร้อมขึ้นมา : การบังคับ
ให้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งมัน เป็นศีล, การ ทุ่มเทกำลังใจ ทั้ง
หมดลงไปในเรื่องใดมันก็เป็นสมาธิ, และการเห็นแจ้งรู้แจ้ง
ไปตามลำดับมันก็เป็นปัญญา หรือเป็นวิปัสสนา. พอ
ภิกษุเขาลงมือฟัง, เรียกว่าฟัง ดีกว่า; ฟังในข้อที่ต้องรู้
มันก็เป็นศีล สมาธิ ปัญญา ขึ้นมา; ไม่ได้นั่งว่าเรื่องศีล

เรื่องสิกขาบท ๑๐ สิกขาบท ๒๒๗ อะไรอยู่ที่ไหนเลย, สำรวม
กำลังกาย กำลังใจเพ่งลงไปทีสิ่งใด การสำรวมนั้นเป็นศีล,
การเพ่งลงไปทีสิ่งนั้นเป็นสมาธิ, การเห็นความจริงทีเนื่อง
กันอยู่กับสิ่งนั้นเป็นปัญญา เป็นวิปัสสนา.

นี่ในอรรถกถาทงหลายก็แสดงให้เห็นอยู่อย่างนี้ ซึ่ง
ทำให้เชื่อว่าในครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าท่านกับอภกรรม-
ฐานนะ ชนิดทีไปเพ่ง แล้วมันก็จะออกมาทงสมณะ และ
ทงวิปัสสนา; ไม่เอามาแยกให้มันเป็นเรื่องมาก แล้วทำทีละ
ข้อ ๆ; แล้วทำงานตายก็ไม่ได้ รักษาศีลจนตายก็ไม่มีศีล
อย่างนี้. ระวังให้ค้ำว สิ่งทีมันจะมีประโยชน์, สำเร็จ
ประโยชน์ได้จริงนั้น มันกลายเป็นเรื่องน้อย ไม่ใช่เรื่อง
มากมายเหมือนทีเราคิดนึก หรือยึดถือกันอยู่.

ธรรมชาติควบคุมให้มศีล สมาธิ ปัญญา.

อาตมาอยากจะขอรับรองให้ พิจารณาตามธรรมชาติ :
เมื่อเราจะคิดอะไร, จะทำอะไร, มันเป็นความคิดทีจะทำ ตั้งใจ
ทีจะทำ แล้วก้ตั้งใจจะทำให้ดีทีสุดพร้อมกันไปในตัว. ทีเรา
สามารถรอดชีวิตอยู่ได้ เอาชนะธรรมชาติได้นะ เพราะว่า

ธรรมชาติมันทำให้สิ่งที่มีชีวิตที่มีความตั้งใจจะกระทำ, และมีการกระทำที่ถูกต้องพร้อมกันไปในตัว, เพียงแต่ว่ามันค่อยๆ เป็นขึ้นมา, ค่อยๆ เป็นขึ้นมา, เรามองไม่เห็นชัด หรืออาจจะไม่รู้จักแยก.

ถ้าเราจะสังเกตดู เด็กเล็ก ๆ ที่มันโตขึ้นมาทุกวัน ๆ, เด็กเล็ก ๆ ที่เที่ยววิ่งอยู่นี้ มันก็เจริญเติบโตขึ้นมาทุกวันทั้งในส่วนสมาธิ และในส่วนปัญญา. เด็กตัวเล็กที่นี้ ให้มันเขียน ก ข ค ง มันเขียนทีขึ้นทุกวัน, เขียนเป็นแถว ๆ ก ข ค ถึง ฮ น มันเขียนทีขึ้นทุกวัน, แสดงว่ามันมีสมาธิในการเขียนเพิ่มขึ้นทุกวัน, แล้วมันมีความฉลาดในการเขียนให้สวยเพิ่มขึ้นทุกวัน. นั่นคืออะ สมาธิและปัญญาทำงานด้วยกัน มันก็เพิ่มขึ้นทุกวัน ๆ ไม่เท่าไรเด็กคนนั้นมันก็จะเขียนหนังสือสวยและเร็วหรือว่าสำเร็จ.

ไม่มีอะไรดอกที่ว่าจะทำได้โดยไม่ใช้พร้อมกันทั้งกำลังจิต และกำลังปัญญา; ถึงจะให้มันโง่อย่างไร เอาขวานส่งให้มันไปผ่าฟืน; ถ้ามันผ่าฟืนออกแล้วมันก็ต้องมีทั้งสมาธิและปัญญา. คนโง่นั้นแหละ ถ้ามันผ่าฟืนออก มันจะต้องมีสมาธิในการที่จะเหวี่ยงขวานลงไป, แล้วมันจะมี

บัญญัติว่าเหยิงอย่างไร, เหยิงท่าไหนซึ่งมันจะออกง่าย ไม้
 ฟืนจะแตกออกจากกันโดยง่าย นี่ไม่มีใครมาสอนดอก, มัน
 ก็เจริญด้วยสมาธิและปัญญา ในการผ่าฟืนนั้นแหละจน
 เพียงพอ.

นี่ไม่ว่าเรื่องอะไรที่เป็นไปตามธรรมชาตินั้น ธรรม-
 ชาติมันควบคุมให้เอง; ถ้าจะให้มันมีศีลในการผ่าฟืน
 ด้วย, ก็คือมันตั้งใจที่จะผ่าฟืนนั้นแหละ เป็นตัวศีล. มัน
 ตั้งใจที่จะต้องผ่าฟืน ไม่นั่นไปเที่ยวเสีย มันก็เป็นศีล, แล้ว
 ความแน่วแน่ในการที่จะผ่าลงไป, ความฉลาดที่ว่าจะดู
 อย่างไรมันจะออกจากกันได้โดยง่าย นี่มันก็เป็นปัญญา
 เป็นสมาธิ.

สมาธิและปัญญาตามธรรมชาตินี้จะมีในทุกสิ่ง
 ทุกอย่าง; แม้ว่าแม่ครัวจะหุงข้าวต้มแกงอะไรอยู่ในครัว
 ไปแยกดูเถอะ สติปัญญาก็มี, ความแน่วแน่แห่งจิตก็มี, ความ
 สำรวมระวังอะไรก็มี; เพราะถ้าไม่มีมันทำไม่ได้นี่, มันทำ
 ไม่ได้. แม้แต่จะติดไฟขึ้นมามันก็ทำไม่ได้ ถ้ามันไม่มีทั้ง
 สมาธิและปัญญา; แต่ว่ามันเป็นธรรมชาติ เป็นของตาม
 ธรรมชาติ, แล้วมันละเอียดจนถ้าไม่สังเกตศึกษามันก็ไม่รู้;

แล้วมันก็ไม่ต้องสังเกตศึกษา เพราะใคร ๆ มันก็ทำได้, ใคร ๆ
มันก็ฝ่าฝืนได้, ใคร ๆ มันจุกไฟติดได้.

สมาธิและปัญญา มีใช้ตามธรรมชาติทุกกรณี.

ทุกอย่างเลยไม่ว่าอะไร ธรรมชาติควบคุมมาเสร็จ
ให้มีพร้อมกันทั้งสมาธิและปัญญา. นี่เรียกว่าเป็นเรื่องที่
ธรรมชาติกำหนดมาให้จนเป็นเรื่องของธรรมชาติ, เป็นไป
ตามธรรมชาติ; แล้วเราจึงมีปฏิภาณอย่างนั้นอย่างนั้น มี
ไหวพริบทันทีที่ ที่จะต่อสู้กับอันตราย, เอาชนะอันตราย
รอดมาได้ เพราะมีใช้ทั้งสมาธิและปัญญาเพียงพอ. สัตว์
จะกัดต่อยหรือว่าสัตว์จะชนกัดให้ตาย หรือว่าจะเดินหล่ม
หรือ ทุกอย่าง มันจะต้องแก้ไขเอาตัวรอดมาได้. ในการ
เอาตัวรอดมาได้นั้น มันมีทั้งสมาธิและปัญญา ตาม
ธรรมชาติอันเพียงพอ. ข้อนี้มันก็เป็นความดีของธรรม
ชาติ ที่มันสร้างมาให้เป็นอย่างนั้นได้ตั้งครั้งตั้งก่อน.

ถ้าเราเหยียบลงไปถูกไฟ มันก็ชักขาเข้ามาทันที
โดยไม่ต้องเจตนา. นี่เป็นส่วนที่ธรรมชาติช่วยอยู่มาก
แต่ถ้ามันชักไม่ได้ละ ชักไม่ออก มันจะต้องมีความรู้ มีสติ

ปัญญา มีแก้ไข มีอะไร ให้มันรอดมาได้แหละ; แม้แต่
 สัตว์ไตรภพ อาศมาสังเกตตุ มันก็มีเหมือนกัน เพียงแต่
 มันยิ่งน้อยลงไปกว่าคน. ความตั้งใจที่จะกระทำมันก็มี,
 แล้วทำให้คิดจนสำเร็จมันก็มี. อย่างว่าของมันจะกลืนสัตว์ตัวที่
 โตเท่า ๆ กันเข้าไปได้นั้น แหม มันมีทั้งสมาริมีทั้งปัญญา
 ไปนั่งดูซิ มันจึงกลืนสัตว์ตัวโตเท่า ๆ กะงูนั้นเข้าไปได้.

ธรรมชาติต้องการให้เรา^๕มีทั้งสมาริปัญญา, แล้ว
 มอบให้มาทั้งสมาริปัญญา, แล้วเรามันไม่ใช่กันเสียเอง. เรา
 ประมาท เราอวดดี เราโง่ หรืออะไรก็แล้วแต่, มันไม่ได้
 ใช้กันให้ดีให้เต็มทั้งสมาริและปัญญา.

ที่นี้ถ้าเป็นเรื่องวัตถุล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับคน ที่มี
 ความรู้สึกนึกคิดตามกฎของธรรมชาติ เราก็เห็นได้ว่ามันต้อง
 มีอะไรมากกว่า ๑ อย่าง เท่าที่จำเป็นที่จะต้องมีความมัน มัน
 จึงจะสำเร็จประโยชน์.

เช่นในกรณี^๕ที่ฝ่าฝืนนั้นนะ ขวานนั้นจะเหวี่ยง
 ลงไปบนพื้นนั้น; ขวานนั้นจะต้องมีของ ๒ อย่างเป็นอย่าง
 น้อย คือความคมกับน้ำหนัก. ขวานนั้นต้องมีน้ำหนัก
 พอสมควรนะ ไม่ใช่เบาเป็นนุ่นนะ, แล้วขวานนั้นจะมีแต่

ความคมอย่างเดียวก็ไม่ได้ ถ้ามันไม่มีน้ำหนัก ถ้ามันมีน้ำหนักแต่ไม่มีคม มันก็ไม่สำเร็จเหมือนกัน, ฉะนั้น ขวานหรือมีดที่มันจะตัดอะไรขาดลงไปนี้ มันต้องได้ทั้งน้ำหนักและความคม; สมาริก็คือน้ำหนัก ก็น้ำหนักของมีดหรือขวานที่มันมีน้ำหนักพอที่จะพุ่งลงไป, แล้ว บัญญาคือความคม ที่มันบางคมกริบนั้นมันก็คือปัญญา. ฉะนั้น เอน้ำหนักกับความคมบวกเข้าด้วยกัน มันจึงมีการตัด. นี่เป็นเรื่องทางวัตถุแท้ๆ มันก็ยังต้องมีทั้งสมาริและทั้งปัญญา; แต่เราก็ไม่ค่อยจะได้สนใจ.

ถ้าจะศึกษากันมาตั้งแต่ระดับธรรมดาต่ำๆ แล้วคงจะเข้าใจเรื่องนี้; โดยมากเราเห็นพร้อมกันทั้ง ๒ อย่างเป็นอย่างเดียวไปเสีย. ความจริงที่หลอกลวง, ความจริงที่หลอกลวง เราไม่รู้ ไม่รู้เท่าทันมัน; เช่นเราดูหนังที่ฉายไปที่จอ เราก็คิดว่ามันหนังฉายไปที่จอ. เราไม่รู้ว่ามันประกอบอยู่ด้วยส่วนสำคัญที่สุด คือแสงสว่างที่เพียงพอ, แล้วก็ภาพที่จะฉายไปด้วยแสงสว่างนั้น.

อย่างไร้เราเปิดแสงสว่างฉายไปที่จอขาวไม่มีภาพอะไรเลย นั่นแหละคือส่วนของแสงสว่าง. ถ้าเรามีภาพติดไปกับ

แสงสว่างนั้น มันก็ปรากฏเป็นภาพอยู่ที่จอนั้น เราก็เห็นภาพ, เราไม่เห็นแสงสว่าง เพราะเราเห็นเป็นภาพไปแล้ว. เราก็เห็นว่ามันเป็นภาพที่จอเท่านั้น; เราไม่เคยแยกออกว่ามันเป็นแสงสว่างส่วนหนึ่ง, เป็นภาพอีกส่วนหนึ่งทำงานร่วมกัน. นี่เป็นเหตุให้คนเราไม่สามารถจะแยกออกเป็นส่วนสมาธิหรือออกเป็นส่วนปัญญา.

แสงที่แรงกล้าที่ผ่านไปที่จอ นั้นเป็นเหมือนกับสมาธิ, แล้วภาพต่างๆ ที่จะพาไปด้วยแสงสว่างนั้นมันเป็นปัญญา, อย่างนี้เป็นต้น; เราก็คิดว่ามันเป็นจริงอยู่ที่ว่ามีภาพฉายอยู่ที่จอ. นี่จริงอย่างคนโง่ คนโง่เขาจริงกันได้ อย่างนี้; แต่ถ้าคนที่มีความปัญญามันกว่า โธ่ ๒ อย่างนี้ มันแสงสว่างเพียงพอ, แล้วก็ภาพที่มีอยู่อย่างชัดเจน, แล้วเอาพวกกันเข้า ไปรวมกันอยู่ที่จอ. ฉะนั้น คนที่มีความปัญญาก็เห็นว่าภาพที่จอ นั้นไม่ใช่ภาพที่จอเป็นตัวเองเป็นตนอะไร; มันประกอบขึ้นด้วยของ ๒ อย่าง, คือแสงสว่างอันเพียงพอกับภาพตามที่มีอยู่อย่างไร, อย่างนี้เป็นต้น. ฉะนั้น เราควรจะรู้ว่า มันประกอบอยู่ด้วยส่วนสำคัญอย่างน้อย ๒ อย่าง, มันจึงแสดงปรากฏการณ์อะไรที่มีความหมายมีค่าอะไรออกมาได้.

เหมือนอย่างที่เราเห็นรถยนต์มันวิ่ง อย่างนี้; เรา
ก็เห็นรถยนต์มันวิ่งเท่านั้นแหละ. เราไม่เคยคิดแยกออก
เป็น ๒ ส่วนว่า ส่วนที่เป็นเครื่องยนต์ที่มันทำให้เกิดกำลัง
นั้นมันก็ส่วนหนึ่ง, แล้วล้อที่มันจะหมุนด้วยแรงของเครื่อง
ยนต์นั้นมันอีกส่วนหนึ่งนะ มันคนละส่วนนะ ซึ่งพวกนาย
ช่างเขารู้ดี. อย่างภาษาเครื่องยนต์เขาก็พูดว่า ไม่มีโหลด
ไม่มีโหลด, เครื่องยนต์หมุนอยู่เฉยๆ ไม่ได้เข้าเกียร์, หรือ
ไม่ได้พาดผ่านสายพานอะไรที่ไหน, มันก็เป็นเครื่องยนต์ที่
หมุนๆ หมุนเป็นบ้าไปเลย. มันเหมือนกับสมาริเป็นกำลัง;
ถ้ามันเข้าเกียร์หรือมันหมุนวงสายพานเข้าไปที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง
สิ่งนั้นมันก็เคลื่อนไหวไปตาม.

เช่นรถมันวิ่งไปได้ หรือว่าไดนาโมมันส่งไฟฟ้าออก
มาอย่างนี้เป็นต้น; เราไม่แยกออกจากกันโดยความรู้สึกว่า
มันเป็น ๒ เรื่องแรงๆ ๒ เรื่องใหญ่ๆ แผลอยู่ด้วยกัน, คือ
เรื่องกำลังของเครื่องยนต์นั้นส่วนหนึ่ง, แล้วเครื่องอะไรที่
จะเอามาผูกติดเข้ากับกำลังของเครื่องยนต์ ให้มันหมุนให้มัน
แสดงอะไรต่างๆ นั้นมันอีกส่วนหนึ่ง, มัน ๒ ส่วน. แต่เรา
มองดูที่เดียวก็เห็นเป็นเรื่องเดียวเสมอ; เห็นรถยนต์วิ่ง

เท่านั้นเอง, หรือเห็นอะไรทำอะไรได้แปลกๆ ต่างๆ เป็น
โรงสี เป็นอะไรก็ได้.

ฉะนั้น จึงพูดเถาะว่า ส่วนที่เป็นกำลัง นั้นมัน เป็น
สมาธิ ส่วนที่มันทำอะไร ต่างๆ ได้ นั้นมัน เป็นปัญญา.
ฉะนั้น เมื่อเครื่องสี่สี่ข่าอยู่ในโรงสี มันมีทั้งสมาธิและมีทั้ง
ปัญญา, เป็นธรรมชาติแท้ๆ ไม่มีชีวิตจิตใจ มันก็ต้อง
มีส่วน ๒ ส่วนที่สำคัญ ก็คือสมาธิและปัญญา.

ที่พูดเสียยืดยาวนี้ ก็เพื่อจะให้เข้าใจกันสนิทกัน
ว่า ที่มันจะสำเร็จประโยชน์อะไรได้ นั้นมันต้องมีครบทั้ง ๒
ส่วนอย่างนี้ : ส่วนสมาธิหรือส่วนสมณะนี้เป็นตัวกำลัง, ส่วน
วิปัสสนาหรือส่วนปัญญานั้นมันเป็นการกระทำตามที่ต้องการ
ให้กระทำอย่างไร.

เอาละ, เป็นอันว่าสมาธิกับปัญญาแยกกันไม่ได้
หรือ สมณะกับวิปัสสนานี้แยกกันไม่ได้; แล้วศีลนั้นเป็น
ลูกน้อย เป็นลูกพ่วง คอยติดไปด้วยเสมอ. พอให้มันมี
การทำเถาะ มันก็มีศีลอยู่ในนั้นเสร็จแหละ เพราะมันต้อง
บังคับให้ทำให้สม่ำเสมอ.

ฉะนั้นเรื่อง ศิล สมาธิ ปัญญา นี้เป็นความลับ
 ของธรรมชาติที่อะไร ๆ มันจะสำเร็จได้ด้วยเรื่อง ศิล สมาธิ
 ปัญญา : สมาธิเป็นตัวกำลัง, ปัญญาเป็นตัวกระทำ ตาม
 ความมุ่งหมาย, ศิลนั้นเป็นพื้นฐาน สำหรับรองรับให้การ
 กระทำนั้น ๆ เป็นไปได้โดยง่าย. ฉะนั้นควรจะขอบคุณศิลป
 สมาธิ ปัญญา เป็นหลักซึ่งลึกลับของธรรมชาติอยู่ตาม
 ธรรมชาติ ซึ่งเราไม่ค่อยจะมองเห็นกัน. ที่นี้อาตมานอก
 จากต้องการจะให้มองเห็น, แล้วยังต้องการให้ปรับปรุง
 ให้ดีที่สุด ให้เหมาะสำหรับยุคปรมาณู.

การแก้ทุกขไพบรรค๔ซึ่งมีหงส์ล-สมาธิ-ปัญญา.

ที่นี้จะคุยกันในส่วนของธรรมะล้วน ๆ ก็คือที่ว่า เมื่อ
 มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นจะต้องแก้ไข, โดยเฉพาะคือความทุกข์
 แล้วมันก็จะต้องมีสิ่งที่แก้ไขนั้นแหละมีคุณสมบัติครบถ้วน ;
 อย่างที่เรียกว่า มรรคมีองค์ ๘, มรรคมีองค์ ๘ ซึ่งท่องกัน
 อยู่ได้ก็ทุกคน. แต่เราก็มักจะมองที่เดียวข้างนอกว่ามัน
 มรรคมีองค์ ๘ เท่านั้น ; เหมือนกับเห็นรถยนต์วิ่ง ไม่ได้
 เห็นว่าระบบต่าง ๆ ในรถยนต์นั้นมีอยู่หลายระบบ. ในมรรค

มีองค์ ๘ นั้น ระบบใหญ่ของมันมีระบบย่อยแฝงอยู่ในนั้น ;
 เช่น ระบบศีล ได้แก่สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว,
 ระบบสมาธิ ได้แก่สัมมาวายาโม สัมมาสติ สัมมาสมาธิ,
 แล้วก็ระบบปัญญา ได้แก่สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปो. ใน
 อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือในองค์ทั้ง ๘ นั้น มีศีล สมาธิ
 ปัญญา ๓ ส่วนประกอบกันอยู่ มันจึงทำงานได้, ไม่มีศีล
 ก็เหมือนกับไม่มีแผ่นดินเหยียบ, ไม่มีสมาธิ ก็คือไม่มีกำลัง,
 ไม่มีปัญญา ก็ไม่มีความคมอะไรที่จะตัดปัญหาได้.

ฉะนั้น จึงรู้ไว้เถอะว่า สมาธิกับปัญญานี้มันเป็น
 สิ่งที่ต้องร่วมกัน, ทำงานร่วมกัน โดยที่ไม่แยกกัน. ดังนั้น
 การที่พวกเซ็น พวกนิกายเซ็น เขาเอามารวมกันเสีย เรียกว่า
 เซ็น แล้วหมายความว่าสมาธิ และทั้งปัญญา ทำงาน
 ไปด้วยกัน, ก็นับว่าเขาฉลาดนะ. ถ้าเราไม่นึกให้ดี เราก็
 ยังโง่งอยู่แหละ ; ถ้าเรานึกให้ดี ก็จะต้องเรียกว่ามันจริง
 อย่างที่เขาปรับปรุงกันใหม่ มาเรียกว่า เซ็นอย่างเดียว มีทั้ง
 ศีล สมาธิ ปัญญา ; ไม่ต้องมานั่งเป็นกบ, กบนั่งสมาธิเป็น
 พระอรหันต์อยู่ที่ป่ากรู. นั่นถ้ามันคิดแยกกันแล้วมันจะ

เป็นอย่างนั้น, ที่มันทำพร้อมกันหมดทั้งศีล ทั้งสมาธิ และ
ทั้งปัญญา.

เราชาวพุทธนี้มีอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นหลักอยู่
แล้ว, แล้วในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นก็มีศีล สมาธิ ปัญญา
อย่างยิ่งอยู่แล้ว, ก็เป็นอันว่าเราควรจะมีมองเห็นตามที่เป็น
อยู่จริง ว่า ๓ อย่างนี้ต้องขวนเข้าด้วยกัน เหมือนกับเชือก
เกลียว ๓ เกลียวมันขวนเข้าด้วยกันเป็นเชือกเส้นเดียว สำเร็จ
ประโยชน์.

นี่ถ้าถามว่า สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณูคือ
อะไร? แล้วก็ตอบว่าระบบปฏิบัติที่มันครบถ้วนที่สุด
โดยหลักธรรมชาติ, แล้วมันก็มีผลดีที่สุทธรวดเร็วยิ่งที่สุด
สมบูรณ์ที่สุด ทันแก่เหตุการณ์นั้น.

บางคนอาจจะถามว่า ถ้าอย่างนั้นเท่าที่พระพุทธเจ้า
ท่านได้กล่าวไว้มันไม่เพียงพอหรืออย่างไร? นี่มันหลับตา
ถามอย่างนี้ไม่ต้องตอบก็ได้. ท่านกล่าวไว้เพียงพอ
เกินเสียอีก; แต่ลูกศิษย์มันโง่ มันไม่เอามาใช้ให้ครบถ้วน
รวดเร็ว. ให้ทันแก่เหตุการณ์ อย่างกะว่าใช้ได้ทันควัน
ทันทั่วทั้งในยุคปรมาณู.

ที่ท่านตรัสไว้ นั้นมันพอสำหรับยุคปรมาณู หรือยิ่งกว่ายุคปรมาณูมันก็พอ หรือมันก็ทัน; แต่ว่าลูกศิษย์นั้นมันปล่อยให้เอื่อยๆ, แล้วบางทีมันก็แยก, แยกออกไปเป็นหลายเรื่องจนทำไม่ไหว. แทนที่จะเอามาขั้วนี้เป็นเรื่องเดียว มันก็แยกออกเป็นหลายเรื่องจนทำไม่ไหว; มันจะโง่หรือฉลาดก็ลองคิดดูว่า ถ้าคนคนหนึ่งมันเอาเชือก ๓ เกลียวมาแยกออกเป็นเกลียวๆ แล้วเอาไปใช้ล่ามควายคู่สิ มันจะโง่สักเท่าไร.

ถ้าเชือกเส้นหนึ่งมันมี ๓ เกลียว ใช้ล่ามควายได้ แล้วมันแยกออกมาเหลือเกลียวเดียว เส้นเดียว เกลียวเดียว เส้นเดียว มันจะล่ามควายได้อย่างไร. นี่เป็นเรื่องที่จะต้องคุยกันให้เห็นว่า ท่านตรัสไว้ดีแล้ว สุวาทษาโต ภควตา ธมฺโม, มันสำเร็จประโยชน์แน่, แต่เรามันทำไม่ถูกกับเรื่อง.

นี่อาตมาก็เป็นห่วงว่า ถ้าเราจะปล่อยไว้งุ่มง่ามอยู่อย่างนี้ มันจะไม่ใช้อะไรได้ในยุคปรมาณู ซึ่งต้องการความถูกต้องที่สุด สมบูรณ์ที่สุด รวดเร็วที่สุด อะไรที่สุด, จึงได้พูดเรื่องนี้ จึงได้บรรยายคำบรรยายชุดนี้ เรียกว่าชุดสมณะและวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู.

ต้องมีสมณะวิปัสสนาเตรียมรับยุคปรมาณู.

ที่นี้ก็ดูโดยหัวข้อที่ ๒ ว่า สิ่งนี้เกิดขึ้นมาจากเหตุอะไร? ทำไมจะต้องมีสิ่งนี้? ก็ต้องมีสิ สมณะวิปัสสนาที่เหมาะสมสำหรับยุคปรมาณู; เพราะเรากำลังเห็นว่ายุคปรมาณูนี้กำลังคืบคลานเข้ามารุนแรง, รุนแรงยิ่งขึ้น, ไกลตัวเข้ามา, จะต้องทำอะไรเตรียมพร้อมไว้สำหรับรับสถานการณ์ในยุคนั้น. แต่เราจะไม่พูดเพียงเท่านั้นดอก มันจะกลายเป็นว่าธรรมะนั้นมันมีค่าน้อยเกินไป; เราจะมองดูกันมาตั้งแต่ต้น ตั้งแต่ส่วนลึก ตามธรรมชาติ ตามสัญชาตญาณของสัตว์ที่เบนอนุอยู่ตามธรรมชาติ เราก็จำเป็นที่จะต้องมีส่วนเหลืออยู่แล้ว.

พูดให้มันสั้นก็ต้องพูดว่า ธรรมดานั้นเราก็ถูกความทุกข์ครอบงำย้ายเอาเป็นธรรมดาอยู่แล้ว; แต่ครั้นมาถึงยุคปรมาณูนี้ ความทุกข์นั้นมันจะครอบงำย้ายแรงขึ้น ยิ่งขึ้นมากขึ้น หนักขึ้น, แล้วเราจะไม่เตรียมพร้อมสำหรับที่จะแก้ไขการปฏิบัติให้มันทันกันได้ได้อย่างไร. ธรรมดาเราก็มีความทุกข์อยู่โดยธรรมชาติแล้ว; ครั้นถึงยุคปรมาณูสิ่งที่เรียกว่า ความทุกข์นั้นมันก็จะรุนแรง แบบปรมาณูด้วย

เหมือนกัน. พุทธบริษัทก็ต้องมีความรู้ มีอะไร ที่จะ
แก้ไขได้, ท่านทานได้. มิฉะนั้นก็ต้องนั่งร้องให้อยู่
เป็นอมาตยาปุกติกภัย, ภัยที่แม่กับลูกก็ช่วยอะไรกันไม่ได้;
นั่นจะต้องร้องให้อยู่เพราะเหตุนั้น, กิစ္คฺยให้ดี.

ธรรมดาเราถูกอะไรเบียดเบียนอยู่? อากมาจะ
พูดแบบอุปมา เพราะว่าอุปมานั้นมันง่ายดี, พูดตรงๆ โดย
อุปมัยนั้นมันจ้ายาก; ว่าเราตามธรรมดานั้นมันอยู่ในสภาพ
ที่เหมือนกับว่าถูกตบซ้ายที่ขวาที่, ซ้ายที่ขวาที่อยู่ตลอดเวลา.
ตามธรรมคาตามธรรมชาติของคนนี้ มีสภาพเหมือนกับถูก
ตบหน้าซ้ายที่ขวาที่ ซ้ายที่ขวาที่ อยู่ตลอดเวลา เห็นไหม?
ถ้าไม่เห็นมันก็เกือบจะไม่มีเรื่องพูดนะ; ถ้าขนาดนี้แล้วยัง
ไม่เห็น. อะไรตบหน้าซ้ายที่ขวาที่ล่ะ? ก็คือสิ่งในโลก
ที่มันมีค่าให้เกิดความพอใจ และเกิดความไม่พอใจ.
ที่พูดว่า ซ้ายที่ขวาที่ หมายความว่าในแง่หนึ่งด้วยความพอใจ.
ในอีกแง่หนึ่งด้วยความไม่พอใจ ใครมองเห็นชีวิตนี้ว่าเหมือน
กับถูกตบหน้าซ้ายที่ขวาที่อยู่ตลอดเวลา; นี่เรียกว่าเขา
เริ่มต้นเห็นที่ถูกต้อง, เริ่มต้นการเห็นที่จะเป็นประโยชน์
ต่อไป.

เรื่องนั้นควรจะไปพูดกัน, ไปศึกษากันให้ดีๆ, ว่าทำไมเราจึงอยู่ในสภาพที่เปรียบเสมือนถูกตบหน้าอยู่ ซ้ายที่ขวาที่อยู่ตลอดเวลา? ในโลกนี้มันมีของเป็นกุ่มๆ, ถูกกำหนด ถูกสมมติ ให้เป็นกุ่มๆ ด้วยความโง่ ด้วยความไม่รู้ของคนนั่นเอง; แต่คนเขาก็ต้องถือว่า^๕เป็นเรื่องจริง. ^๕นี่เป็น^๕เรื่องเช่น^๕นี้, ^๕นี่เป็น^๕เรื่องเช่น^๕นี้เองของคนโง่; แต่เป็นเช่น^๕นี้เองของคนโง่ เป็นความจริงที่มันหลอกลวงคนโง่, แล้วคนโง่มันไม่รู้, แล้วคนโง่เขาถือว่าเป็นความจริง.

มันน่าหัวที่ว่า ทุกคนมันมีความจริงของตนทั้ง^๕นั้นแหละ ที่คนไปศึกษาเรื่องของพระพุทธเจ้า^๕นั้น มันยังเป็นความจริงของพระพุทธเจ้าอยู่; มันยังไม่เป็นความจริงของคน^๕นั้น จนกว่าคน^๕นั้นจะได้ผ่านเรื่อง^๕นั้นไปจริงๆ. ลูกเด็ก^๕ๆ มันก็มีความจริงตามแบบของลูกเด็ก^๕ๆ แหละ. ^๕นี่เราจึงไม่สามารถถึงลูกเด็ก^๕ๆ ให้มาทำอย่างอื่นจากที่มันไม่ต้องการ; เพราะมันมีความจริง มีความพอใจอยู่ระดับหนึ่ง, เด็กวัยรุ่น คนหนุ่มสาว, คนพ่อแม่บ้านแม่เรือนอะไรเขาก็มีความจริงตามความรู้^๕สึกของเขาอยู่แบบหนึ่ง ซึ่งเอาไปแทนกันไม่ได้.

ฉะนั้นความจริงมันจึงมีหลายระดับตามความรู้สึก, หรือสติปัญญาที่รู้สึกของบุคคลนั้น ๆ ในระดับนั้น ๆ. มันจึงมีความจริงอย่างไ้ อย่างหลอกลวง ที่คนโง่มันถือว่าเป็นความจริง อยู่พวกหนึ่ง, แล้วมีความจริงแท้ อย่างที่พระอรหันต์ได้เข้าถึงแล้ว มันก็อย่างหนึ่ง, แล้วมัน มีความจริงระหว่างตรงกลาง นะ ที่ว่า มองเห็นข้างโน้นแล้ว แต่ว่า มันก็ไปไม่ได้ มันยังต้องติดอยู่ฝั่งนี้; เหมือนกับคนที่มองเห็นฝั่งนู้นแล้วว่าปลอดภัย แต่แล้วมันก็ยังไปไม่ได้; มันก็ยังติดอยู่ที่ฝั่งนี้, มันเป็นความจริงชนิดที่เรียกว่าเหยียบเรือสองแคมอยู่อย่างนี้.

คนยังหลงในความจริงที่หลอกลวง.

โลกนี้เป็นที่น่ารักน่าพอใจ เราก็หลงไหล แล้วก็คิดว่าถูกแล้ว; ทุกคนเขาเลยคิดว่า ถูกแล้วที่เราจะหลงไหล ในสร้อยสวยงามอะไรต่างๆในโลกนี้ มันก็ถูกแล้ว. นี่ความจริงที่หลอกลวง มันก็เป็นความจริงที่สุดของคนโง่. ที่นี้ต่อมาเขาก็เริ่มศึกษาปฏิบัติวิปัสสนาเห็นว่า โอ้, มันไม่ใช่อย่างนั้นนี่, มันไม่ใช่มีตัวตนอย่างนั้น, มันไม่ใช่มี

สิ่งที่ยึดถือ มันหมายไต่อย่างนั้น ไปยึดถือที่โรมันกัดเอา
ทุกที ก็มีความอยากที่จะไม่ยึดถือ ก็จะไม่มีความมันนะ;
แต่แล้วมันก็ทำไม่ได้ เพราะความยึดถือมันแน่นแฟ้นเกินไป.

เรื่องนี้เรามีอุปมาเปรียบเทียบเหมือนกับว่า บุรุษเขามิ
ภรรยาเป็นที่ถูกอกถูกใจหลงใหลรักใคร่อย่างยิ่ง. ที่นั้นต่อมา
ก็ปรากฏแน่นอนว่า ภรรยาคนที่จริงก็เป็นคนมีชู้เป็นคนแล้ว;
แต่เขาก็กังหยาซาด หรือบอกลึก หรือไล่ภรรยาคนที่นั้นไม่ได้
เพราะความที่หลงรักมันยังมีมากกว่า. เขาก็ต้องอยู่กับภรรยา
ที่เขาเห็นได้ว่าเป็นอันตรายนั้นต่อไปก่อน, จนกว่าจะมีอะไร
มากขึ้น ๆ มีน้ำหนักมากขึ้น ๆ, จนเขาจะตัดใจได้ เขาจึงจะ
หย่าขาดจากภรรยา.

เหมือนกับว่าโลกนี้ ที่จริงมันเป็นโลกที่ชั่วร้าย ไป
ยึดถือเข้าแล้วมันกัด; เหมือนกับที่เราเคยยึดถือมาแล้ว
ยึดถือเรื่องสวยเรื่องงาม เรื่องสนุกสนานเอร็ดอร่อย เรื่อง
ลาภยศสรรเสริญ เรื่องรูป เสียง กลิ่น รส ฯลฯ มันยึดถือ
มานานแล้ว จนติดในความยึดถือแล้ว; แม้จะมาปฏิบัติ
พอสักว่าเห็นเท่านั้นแหละก็ว่า โอ้, นี่มันกัดทุกที มันกัด
ทุกที; แต่อย่างนั้นแหละ, อย่างนั้นแหละ มันก็ยังเล็ก

ไม่ได้ ยังปล่อยวางโลกนี้ไม่ได้, ยังยึดถือโลกนี้ ยังกอดรัด
เอาโลกนี้ไว้ในฐานะเป็นสิ่งที่เป็นที่ปรารถนาอยู่นั่นเอง, จน
กว่าเมื่อโรบรมสทิบัพฺพญามากพอ มันจึงจะละได้ละ.

เอากันอย่างนี้นักแล้วกัน พวกคิดบุหรีนะ,
พวกคิดบุหรี มันก็รู้ว่าไม่ดี แล้วมันก็อยากจะเลิก แล้วมัน
ก็เลิกไม่ได้. -มันคิดเหลว มันรู้ว่าเลว มันอยากจะเลิก
มันก็เลิกไม่ได้, เพราะอะไรละ นี้เพราะว่ารสอร่อยนั้นมันยัง
ผูกพันอยู่มาก มันเลิกไม่ได้; เหมือนกับบุรุษนั้นจะทิ้ง
ภรรยาเลวคนนั้นไปไม่ได้ เพราะว่าความรักความผูกพันมา
แต่ก่อนมันยังมีมาก.

เช่นเดียวกับมนุษย์นี้พอเกิดมาในโลกนี้ก็รักใคร่ผูก
พันในโลกนี้ รูป เสียง กลิ่น รส โสภณวัตถุ ธรรมารมณ์
เรื่อยๆ มาจนบัดนี้, ความจมดลึกลงไปในความหลงรักนั้นมัน
ยังมากอยู่ ยังถอนไม่ออก ถอนไม่หมด มันก็ทนเจ็บปวด
ไปก่อน, ทนเจ็บปวดไปก่อนจนกว่าถึงวันหนึ่งคืนหนึ่งมัน
จะละได้; เหมือนกับว่าถึงวันหนึ่งคืนหนึ่งคนนั้นมันจะทิ้ง
บุหรีได้ หรือมันจะทิ้งเหลวได้.

นี่แหละเป็นเรื่องที่ว่า ความจริง, ความจริงมันมี
เป็นชั้น ๆ : ความจริงของคนโง่ เขาก็ยึดถือไว้ด้วยชีวิต
จิตใจ. ต่อมาเขารู้ว่ามันไม่จริง มันมีอันโน้นซึ่งจริงกว่า;
แต่เขาก็ละความจริงที่เคยยึดถือมาแต่ก่อนยังไม่ได้, เขาก็ต้อง
เพิ่มสมณะ เพิ่มวิปัสสนาให้มากขึ้น ๆ นะ มากพอ. เขา
ก็จะค่อย ๆ ละความจริงที่โง่ ที่หลอกลวงนั้นได้มาตาม
ลำดับ; ระหว่างนี้ก็เรียกว่ามันเหยียบเรือ ๒ แคม : เห็น
ว่ามีฝ่ายโน้นที่สบาย ที่เป็นสุข ที่ไม่มีทุกข์; แต่มันก็ยัง
ต้องอยู่กับฝ่ายนี้ซึ่งยังมีความทุกข์ ก็เรียกว่าความจริงที่คาบ
เกี่ยวกันอยู่ระหว่างคนที่มันยังไม่อาจจะเปลี่ยน หรือจะข้ามไป
ฝ่ายโน้นได้. แล้วต่อมา ๆ มัน ปฏิบัติสูงเข้า ๆ ก็พบความ
จริงเรื่องอนัตตา; ปล่อยวางได้หมดสิ้น ก็มีความจริงฝ่าย
อนัตตา, ว่าสิ่งทั้งปวงเป็นอนัตตา, ไม่ย้อนกลับไปหาอัตตา
ที่เคยยึดถือมาแต่ก่อนอีก.

ทุกคนจะเป็นอย่างนี้, ทุกคนจะเป็นอย่างนี้ แม้ว่า
เป็นพุทธบริษัทมันโง่ มันมีความจริงอย่างโง่, มีความจริง
อย่างหลอกลวงถืออยู่มาแต่ก่อนเป็นบุดูชน. พอได้มาฟัง
ธรรมะนี้ รู้ว่านั่นมันโง่, นั่นมันจมอยู่ในความทุกข์, มันก็

อยากจะมาฝ้าย^๕ฝ้ายที่ไม่มีทุกข์; แต่มันยังมาได้ เพราะมันยังถูกผูกพันอยู่ด้วยอัสสาทะ เสน่ห์อันอร่อยของโลก โลกที่แล้วมา; ก็เพิ่มสติ เพิ่มสมณะเพิ่มวิปัสสนาให้สูงขึ้นๆ จิตมันก็จะโน้มมาในฝ้ายที่จริงแท้, จริงไม่หลอกลวงคืออนัตตา จึงจะไม่ยึดถือสิ่งใดโดยความเป็นของตนได้อีกต่อไป.

ถ้ามองเห็นส่วน^๕นี้ ก็คงจะมองเห็นว่าเรา ควรจะเร่ง, เร่งเพิ่มกำลังของสมณะและวิปัสสนาให้มากขึ้นโดยเร็วอย่างไร ให้มันสมกับที่ว่าเป็นยุคปรมาณู.

นี่เป็นเรื่องอุปมาที่ง่ายกว่า เราอยู่ในโลกนี้อย่างไร เวลา อยู่อย่างคนโง่เขลา อยู่อย่างบุดูชน แล้วมันก็จะต้องถูกตบหน้าซ้ายทีขวาที, ซ้ายทีขวาที่อยู่ตลอดเวลา, หรืออาจจะเรียกว่า ทุกลมหายใจเข้าออกก็ได้, แล้วมันยินดีที่ยินร้ายที, ยินดีที่ยินร้ายที. เดียวถูกตบหน้าเพราะเหตุ^๕นี้เพราะเหตุ^๕นี้ : เดียวด้วยเรื่องลูก เดียวด้วยเรื่องสามี, เดียวด้วยเรื่องภรรยา, เดียวด้วยเรื่องทรัพย์สมบัติ, เดียวด้วยเรื่องเกียรติยศชื่อเสียง, ล้วนแต่มันพร้อมที่จะตบหน้า. ถ้าได้มา มันก็ตบอย่างหนึ่ง, เสียไปมันก็ตบอีกอย่างหนึ่ง, ถ้าได้มา

มันทำให้รัก รักแล้วก็โง่จมลึกลงไปด้วยความยึดถือ, เสียไป
มันก็เสียใจร้องไห้คร่ำครวญ, นี้เรียกว่ามันทั้งที่ยินดีและทั้งที่
ยินร้าย.

บุคคลจะเป็นทุกข์ประมาณอยู่ด้วยของคู่ๆ.

ถ้าจิตมันอยู่ต่ำ ถึงขนาดที่ยินดียินร้ายอะไรอยู่ได้
แล้ว ก็ให้ดูเถอะว่ามันเหมือนกับ ถูกตบหน้าอยู่ชายที่
ชวาที่ อยู่ตลอดเวลา. เมื่อกินข้าวอร่อย มันก็ถูกตบ
หน้าด้วยความยินดีในความอร่อย; เมื่อกินข้าวไม่อร่อย
มันก็ถูกตบหน้าด้วยความโกรธ ความโมโหโทโส; เรียก
ว่ามันน่าสังเวชยิ่งกว่าน่าสังเวชเสียอีก. ที่ว่าธรรมชาตินี้
คนบุद्धชน คนไม่รู้จะไร มันมีชีวิตอย่างที่เปรียบเสมือนหนึ่ง
ถูกตบหน้าชายที่ชวาที่อยู่ตลอดเวลา ด้วยของที่เป็นคู่.

ของที่เป็นคู่ๆ นั้นมีมาก เช่นอันแรกก็คือ ยินดี
และยินร้าย นี้ ที่เห็นว่ามัน ได้มา มัน เสียไป, มัน แพ้ มัน
ชนะ, มัน เอาเปรียบเขาได้ แล้วมัน ถูกเขาเอาเปรียบ.
นี่มันเป็นคู่ๆ เป็นคู่ๆ หลายสิบคู่ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่จะตบ

หน้า คือกักหัวใจของคนคนนั้น อยู่ทั้ง ๒ ฝ่ายแหละ เพราะ
ของคู่.

ของคู่ นั้น มี ๒ ฝ่าย ฝ่ายไหนมา มันก็กักอย่าง
หนึ่ง; ฉะนั้นเราจึงถูกกักอยู่ไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง; จน
กว่าเราจะเปลืองออกไปหมดว่ามันเป็นเช่นนั้นเอง, มันเป็น
อิทัปปัจจยตาเช่นนั้นเอง, ไม่มีตัวกูไม่มีของกู, ไม่มีตัวตน
ไม่มีของตน. เมื่อไม่มีตัวตน แล้วมันจะตบหน้าใคร?
มันไม่มีตัวตนที่จะถูกตบหน้าเสียแล้ว มันก็ไม่มีการตบ
หน้า, มันก็เลยไม่มีสภาพที่เรียกว่าจิตนี้เป็นทุกข์ทน
ทรมาณ.

นี่เป็นเรื่องริบคว้นสำคัญเหมือนกับเรื่องปรมาณู
หรือไม่? ขอให้ลองคิดดู เรื่องริบคว้นยิ่งสำคัญยิ่งเหมือน
กับเรื่องยุคปรมาณูหรือไม่? ถ้าใครมองเห็นความจริงอย่างนี้
อาตมาก็คงจะเห็นว่า เป็นเรื่องริบคว้นที่สุด, ริบคว้นกว่า
อะไร จะต้องริบทำให้เสียให้ได้ แก้วไขเสียให้ได้ ก่อนแต่
ที่ตัวจะตาย. แต่คนทั้งหลายไม่มองเห็น. ฉะนั้นคนทั้ง
หลายจึงประมาทอยู่ หลับหูหลับตาประมาทอยู่; ประมาท
อยู่เหมือนกับว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้น. ถ้ามาให้หัวเราะก็หัวเราะ.

มาให้ร้องไห้ก็ร้องไห้สบายไปเลย. ร้องไห้ที่หัวเราะที, ร้องไห้ที่หัวเราะที, อยู่บ่อยๆ สบายไปเลย; เพราะไม่รู้สึกรว่า เหมือนกับถูกตบหน้า.

แต่ถ้าว่าเป็นผู้ศึกษาเรื่องจิต, ใคร่ครวญเรื่องจิต, มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตแล้ว, เขาก็จะสังเกตเห็นว่า จิตนั้นมีลักษณะกระทบกระทั่งจาก ๒ ฝ่าย คือฝ่ายที่ทำให้ยินดี และฝ่ายที่ทำให้ยินร้าย. ฝ่ายที่ทำให้ยินดีมันก็กระทบกระทั่งเอาแบบหนึ่ง, ฝ่ายที่ทำให้ยินร้ายมันก็กระทบกระทั่งไปอีกแบบหนึ่ง. แต่คนโง่มันไม่รู้ เพราะเหตุอะไร? เพราะเหตุว่ามันไม่รู้, เพราะเหตุว่าหนึ่งมันหนาเกินไปก็ได้. มันไม่มีความรู้สึก ประสาทของมันไม่รู้เรื่องนั้นเอาเสียเลย, เพราะมันไม่มีปัญญาที่แท้จริงในทางธรรมะเอาเสียเลย; เหมือนกับว่าหนึ่งมันหนาจนไม่มีความรู้สึกอะไร. นี้เราก็ต้องขุดเกลลาอวิชชา หรือความหนา ออกเสียให้มันบางลงๆ ก็จะค่อยๆ รู้สิ่งเหล่านั้น. อាកอร์อย่างนี้เป็นเรื่องค่อนข้างเหมือนกับเรื่องปรมาณูหรือไม ก็ขอให้ลองกิดดู.

ถ้าเรามีความรู้เรื่องสัญญาตา วางจากตัวตน เพราะมันเป็นเพียงอิทัปปัจจยตา มัน ก็ไม่มีตัวตนที่ถูกตบ

หน้า, ไม่มีตัวใครที่จะคงอยู่สำหรับถูกตบหน้า ชายที่ขวาก็
อยู่ตลอดไป; นั่นแหละ ตัวเรื่องมันอยู่ที่นั่น, แล้วตัวนิจ
หรือไม่ตัวนิจก็ขอให้กิดๆเอาเอง.

ถ้าเราปฏิบัติเรื่อง ไม่เที่ยงหนอ, ไม่มีตัวตนหนอ,
เช่นนั้นเองหนอ, สักว่าธาตุเท่านั้นหนอ, อิททัปปัจจยตา
เท่านั้นหนอ, เหมือนอย่างทีอธิบายกันมาแล้วตั้งหลาย ๆ
ครั้งนะ มันก็หมดตัวตน. ตัวตนมันค่อย ๆ จางไปหายไป,
จนไม่มีตัวตนอะไรตั้งอยู่สำหรับให้ถูกตบหน้า, นั่นนะ
มันจบเรื่องที่ตรงนั้น.

มนุษย์ยอมได้รับทุกข์เพราะคนโง่เอง.

เดี๋ยวนี้โลกนี้มันอยู่ในสภาพที่โง่ลง ๆ; อาตมา
พูดอย่างนี้ไม่มีใครเชื่อ. ท่านผู้ฟังทั้งหลายเชื่อหรือไม่เชื่อ
ว่าโลกปัจจุบันนี้มันอยู่ในสภาพที่โง่ลง ๆ. นี้ก็เพราะว่าเรา
ไปมองดูในส่วนที่มันฉลาดในเรื่องวัตถุ, มันฉลาดในเรื่องทำ
อะไรแปลก ๆ ขึ้นมาใหม่จนเราต้องซื้อต้องใช้มัน. แม้แต่
เครื่องถ่ายวิดีโอ นี้ มันก็เป็นความฉลาดของคนยุคนี้; แต่
เราก็พูดว่ามันกำลังโง่ลง ๆ. ถ้ามันไม่ต้องมีเรื่องอย่างนี้มันก็ได้

แล้วมันจะต้องมีให้ยุ่งทำไมล่ะ? แล้วถ้ามันมีของก็อย่างนั้นแล้ว มันก็ไม่ใช้เพื่อให้รู้ธรรมชาติ; ใช้เพื่อทำให้มันลุ่มหลงในเรื่องสวยงามอร่ามยิ่งขึ้น; มันสร้างสิ่งพิเศษสำหรับให้มนุษย์โง่งลง จมปลักลงไปในความหลงยิ่งขึ้น.

ฉะนั้นอะไรๆ ที่ว่าเป็นความฉลาดในยุควิทยาศาสตร์นี้, เครื่องมือพิเศษต่างๆ นี้ มองในแง่โง่งๆ ก็ว่ามันเป็นเรื่องความฉลาดของมนุษย์. แต่ถ้ามองในแง่ที่ลึกซึ้งกว่ามันเป็นเรื่องความโง่งของมนุษย์ ที่จะทำให้ตัวเองให้มันเห็นค่าที่นี้, ให้มันหลงใหลอยู่ที่นี้, ให้มันติดพันอยู่ที่นี้, ให้มันออกไปได้ยากที่สุด.

ดังนั้นเราจึง สรุปความว่าโลกปัจจุบันนี้อยู่ในสภาพที่โง่งๆ ในการสร้างสันติภาพ, ต้องมีข้อความกำกับชัดเจนไปหน่อยว่า "ในการสร้างสันติภาพ". โลกนี้มันโง่งๆ แล้วมันก็ฉลาดยิ่งขึ้นๆ ในการที่จะสร้างวิกฤตการณ์, สร้างวิกฤตการณ์ ให้มันยุ่งยากลำบากมากขึ้น. นี่มันเจริญกันอยู่อย่างนี้. ฉะนั้นที่ว่าจะไปโลกพระจันทร์ได้หรือจะไปไหนได้ มันก็ไม่ใช้เพื่อสันติภาพเลย; มันเพื่อสงคราม หรือการเบียดเบียนที่ยิ่งไปกว่าเดิม. เราจึงพูดว่า

โลกมันโง่งงๆ ในเรื่องของสันติภาพ มันจะต้องมีวิธีแก้ที่ถูก
 ต้อง คืออย่าให้โง่งง, อย่าให้โง่งง, ให้นฉลาดขึ้นจริง ๆ. เรื่อง
 ที่ไม่ต้องทำก็อย่าไปทำ อย่าทำขึ้นมา, อย่าทำขึ้นมา, ถ้าทำ
 ขึ้นมาแล้วต้องใช้เพื่อสันติภาพ.

เดี๋ยวนี้สิ่งสะดวกลสบาย อะไรต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมาจะ
 เต็มโลกนี้ มันเพื่อสนองกิเลส, ส่งเสริมกิเลสของคนให้
 เห็นแก่ตัว. กังนั้นความฉลาดทั้งหมดนี้มันจึงไม่ทำให้เกิด
 สันติภาพขึ้นมา.

ของที่ดีที่วิเศษ ที่แพงที่สุด ที่ของใหม่ที่สุด ออก
 มาใหม่ที่สุด แพงที่สุดนี้ เพื่อมาทำให้คนมันโง่งงมากขึ้น
 กว่าเดิม, ให้หลงไหลลงไปในเรื่องที่ให้จิตใจมันถูกผูกพัน
 ยึดมันอยู่ที่นั่น ก็เลยไม่มีพาสาง ไม่มีความสร้างชาของความ
 โง่. นี่เอาความจริงถึงเรื่องสมถวิปัสสนาที่จำเป็นสำหรับ
 ยุคปรมาณู.

ที่จริงมันก็มองเห็นเหมือนกันแหละว่า เขาก็รู้สึก
 กันอยู่บ้าง เขาพยายามที่จะให้คนในโลกนี้พ้นจากความทุกข์
 ออกมาเสียจากความทุกข์; แต่มันไม่ถูกเรื่องมันก็ออกมา
 ไม่ได้. ส่วนที่มันสร้างขึ้นมาเพื่อให้คนหลง จมอยู่ในกอง

ทุกชั้นนั้นมันมากกว่ามากมายนัก; ฉะนั้น ถ้าสมถวิปัสสนา
ไม่เพียงพอ ไม่เข้มแข็งเพียงพอ ไม่แหลมคมเพียงพอ
มันทำลายความโง่เหล่านั้นไม่ได้. ฉะนั้นความเจริญใน
ทางโลกยิ่งมากขึ้นเท่าไร มันยังเพิ่มความโง่ให้แก่โลกมาก
เท่านั้น; ดังนั้นสิ่งที่จะแก้ไขป้องกันได้คือ สมถะและ
วิปัสสนาจะต้องเพิ่มขึ้นตามให้ทันกัน, จึงว่าเราจะต้อง
มีระบบปฏิบัติสมถะและวิปัสสนาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และทัน
กันกับความก้าวหน้าของโลกบุดูชน ซึ่งยังเป็นบุดูชนมากขึ้น,
เขาฉลาดในการหลอกตัวเองมากขึ้น.

มนุษย์นี้ได้รับความทุกข์ยากลำบากแสนเข็ญ
เนื่องมาจากความโง่ของตัวเอง สร้างขึ้นมาทางนั้นแหละ.
ข้อนี้มันลึกเกินไปหรืออย่างไร ที่มนุษย์ได้รับความยุ่งยาก
ลำบาก จนถึงกับว่ากลัวจนนอนไม่หลับอยู่แล้วนี้; มัน
เป็นผลของความโง่ของตัวเองที่มันสร้างขึ้นมา มันไม่รู้ว่าสัง
นั้นคืออะไร, สิ่งนั้นคืออะไร, แล้วมันก็กลัวสิ่งนั้น ซึ่งมัน
ก็เป็นผู้สร้างมันขึ้นมา.

การอธิบายธรรมะในส่วนนี้ คุณมีอุปมาตรงๆกันอยู่
เรื่องหนึ่ง ซึ่งแปลกก็เหมือนกันแหละ; ฝ่ายพุทธก็ดี ฝ่าย

เวทาคะของพราหมณ์ก็ดี, เขาเล่าเรื่องเห็นเชือกเป็นงู
 แล้วก็เห็นทุกข์เพราะงูโง่ที่ตัวสร้างขึ้นมาจาก : คือว่าแสง
 เคือนมันไม่ใช่กลางวัน มันเป็นแสงเคือนกลางคืน แล้วมัน
 ก็มีตขมุกขมัว, แล้วเชือกท่อนหนึ่ง เชือกขาดๆ ท่อนหนึ่ง
 มันมานอนอยู่ มากลึงอยู่, แล้วคนนั้นมันเดินมาที่นั่น.
 แสงสว่างไม่พอ มันก็คิดว่างู แล้วมันก็กระโดดโหยงเลย,
 ร้องให้คนช่วย. นี่เขาเรียกว่างูนั้นมันสร้างขึ้นมาจาก งูโง่,
 งูโง่ตัวนั้นคนโง่สร้างขึ้นมาจาก, แล้วคนนั้นก็เคือคร่อนค้าย
 งูโง่, แล้วมันไม่รู้ว่างูนี้โง่ หรือว่างูไม่จริง งูไม่มีปาก. มัน
 เชือเหลือประมาณว่างูนี้เป็นงูเต็มๆ ร้อยเปอร์เซ็นต์ มันเลย
 กลัว มันเลยสะทึง มันร้องกรีดกร๊ากหาคคนช่วย.

นี่เหมือนกับว่ามนุษย์เกี่ยวมัน ไม่มีแสงสว่างแห่ง
 จิตใจพอ มันก็ไปทำสิ่งที่มันเป็นอันตรายขึ้นมาเอง แล้ว
 มันก็กลัวกันเอง.

อย่างว่า ลูกแมวมันจะกลัวก้อนอิฐหรือท่อนไม้;
 ถ้าเราเอาเชือกมาผูกลูกแมวเข้ากับท่อนไม้, มันก็กลัวท่อนไม้
 โดยคิดว่าเป็นอันตราย แล้วมันก็ร้อง ร้องเพราะความกลัว.

เหมือนกับคนสมัยนี้ เขาสร้างอะไรขึ้นมาก็คิดว่า
 จะดี จะก้าวหน้า จะได้เปรียบ จะร่ำรวย จะอะไรก็ตาม,
 แต่แล้วมันก็เป็นเหตุให้เขาต้องเดือดร้อนด้วยความกลัว หรือ
 ปัญหาหลายอย่างหลายประการที่เกิดขึ้นมาจากสิ่งนั้น. ใน
 เรื่องเศรษฐกิจก็ ในเรื่องการเมืองก็ ในเรื่องอะไรก็ตาม,
 มันสร้างสิ่งที่ทำให้ตัวเองต้องหวาดกลัวหรือเป็นปัญหาที่ต้อง
 แก้ไขมาเอง เพราะว่าปัญญามันไม่เพียงพอ. ฉะนั้นใน
 บ้านเรือนของใครก็ตาม อย่าเอาสิ่งชนิดนี้เข้ามาใส่ไว้มันจะ
 หลอกหลอนให้โง่ ให้กลัว ให้นอนไม่หลับ ให้ได้เป็นโรค
 ประสาทในที่สุด. สิ่งที่รบกวนประสาทนั้นอย่าเอาเข้า
 มา; ถ้าเอาเข้ามามันก็มากัดเจ้าของ อย่างน้อยก็ทำให้ได้
 เป็นโรคประสาทนอนไม่หลับ. วิปัสสนาก็คือความรู้ที่แจ่ม
 แจงที่จะขจัดสิ่งเหล่านี้ออกไป.

เดี๋ยวนี้เราไม่มีปัญญาพอ ก็เห็นเข็อกเป็นงู, สิ่ง
 ที่มันไม่เป็นอันตรายอะไรก็เอามากแล้วเสียจนจะขาดใจ, แล้ว
 สิ่งนั้นเกิดมาจากความโง่ของเขาเองที่ไม่รู้จักคิดจักษุให้มัน
 ถูกทาง, สิ่งเหล่านี้มันก็เกิดมากขึ้น. อีกทางหนึ่งตรงกัน
 ข้ามมันก็เห็นกงจักรเป็นดอกบัว : สิ่งที่จะช่วยได้แท้จริง

มันไม่เห็นว่าจะช่วยได้, ที่เป็นอันตรายมันกลับเห็นว่าช่วยได้; ฉะนั้นคนจึงไปหาเหยื่อของกิเลสมาแก้ปัญหของตน. นี้เรียกว่าคนเห็นกงจักรเป็นดอกบัว, เอาเรื่องที่ร้ายกว่ามาแก้เรื่องที่ร้ายน้อยกว่า เอาเรื่องที่ร้ายมากกว่ามาแก้ปัญหเรื่องที่ร้ายน้อยกว่า ก็มีอยู่ทั่วไป. นี้เรียกว่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว เรื่องไม่มีก็สร้างให้มีขึ้นมา; เช่นเห็นเชือกเป็นงูไม่มีก็สร้างงูขึ้นมาด้วยความโง่; ถึงคราวที่จะขจัดมันออกไปก็ทำไม่ได้ กลับเห็นไปในทางที่ตรงกันข้าม ไปเอาสิ่งที่ไม่อาจจะแก้ได้มาเป็นเครื่องสำหรับจะแก้.

พูดไปก็ถูกค่าแล้วเรื่องนี้ ขึ้นพูดมากกว่ามันก็ถูกค่าอีกแหละ คือเรื่องขลัง เรื่องศักดิ์สิทธิ์ เรื่องเครื่องราง เรื่องอะไรต่าง ๆ นั้น ซึ่งที่จริงมันแก้ไม่ได้; แต่ก็จะไปเอามาแก้, แล้วก็สร้างกันขึ้นมาไม่มีหยุดมีหย่อน จนอาตมาเคยถามคนบางคนที่เขาแขวนพระเครื่องนะ บอกว่า "เราจะสร้างพระเครื่องขึ้นมาให้เต็มบ้านเต็มเมือง คุณจะหมดทุกข์ไหม?" สร้างพระเครื่องกันให้เต็มโลกเลย โลกนี้ จะหมดความทุกข์ไหม? เขาก็บอกว่าไม่ๆ, เขาก็รับตีว่า "ไม่ทั้งที่เขาก็แขวนอยู่หลายองค์."

สิ่งที่มันช่วยไม่ได้มันจะเอามา, สิ่งที่มีมันช่วยได้มัน
ไม่เอานี้ จะทำอย่างไรละ? นี่สิ่งที่มันจะช่วยให้เกิดสติปัญญา
เจตียวณลาคสลักออกไปได้ มันไม่เอานี้, แล้วมันไปเอาสิ่งที่
มีค ให้มีคมนตรีให้ลงยึดมันถ้อมันมากขึ้นกลับไปเอามา,
นี่แล้วจะทำอย่างไร? นี่เป็นเรื่อง เป็นความผิดของใคร?
เป็นความผิดของพุทธศาสนา เป็นความผิดของสาวกของ
พระศาสดา หรือเป็นความผิดของใคร? ขอให้ช่วยกันกติกดู
ให้ดี ๆ.

เมื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง ปัญญาหรือวิปัสสนา ที่
เพียงพอ มาเท่านั้นแหละ มัน จะชำระสะสางความมืดมนที่
เหล่านี้ให้หายไป.

สมถวิปัสสนาจะหยุดวิกฤตการณ์ได้.

เอ้า, ที่นี้คุณช่วยหัวข้อต่อไปที่ว่า สมถวิปัสสนายุค
ปรมาณูนี่มันจะให้ประโยชน์อะไร? ที่จริงมันก็บอกมา
เรื่อย ๆ จะให้ประโยชน์อะไร. เคียงนี้เราก็จะพูดให้มันชัดเจน
ไปจาง่าย ๆ ว่า เพื่อหยุดวิกฤตการณ์ทั้งหลายเสีย, แล้วมี
สันติภาพอันถาวร. ความยุ่งยากลำบากผิดปรกตินั้นเรา

เรียกว่าวิกฤตการณ์; ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้ก็มีสันติภาพ. โลก
นี้มีอยู่ ๒ อย่างที่มันเผชิญกันอยู่ : วิกฤตการณ์หรือสันติภาพ.
ถ้าเต็มไปด้วยความยุ่งยาก ก็เรียกว่าวิกฤตการณ์; ถ้าเต็ม
ไปด้วยความสงบ เรียกว่าสันติภาพ, เพื่อระงับวิกฤตการณ์
ทั้งหลายเสีย แล้วไม่สร้างขึ้นมาใหม่, แล้วเพื่อมีสันติภาพอัน
ถาวรแทน นี้เราจะต้องใช้สมถวิปัสสนาที่เหมาะสมสำหรับ
ยุคปรมาณู.

พูดโดยใจความก็คือ เอาความมืดออกไปเสีย เอา
แสงสว่างเข้ามา, แล้วก็เดินเสียให้ถูกทาง; ความมืด
ออกไป แสงสว่างเข้ามา แล้วจะได้เดินให้ถูกทาง, เรื่องมัน
ก็มีเท่านั้น ความมุ่งหมายก็มีเท่านั้น. ที่ว่าพูดให้เป็นอุปมา
ก็เคยพูดแล้วแต่วันก่อน หรือลืมเสียแล้ว ว่า สมถวิปัสสนา
ที่ถูกต้องนั้น มันจะเป็นผ้าเช็ดหน้าตาของคนร้องไห้; ผ้า
เช็ดหน้าตาของคนร้องไห้ ตั้งแต่หน้าตาของคนขอทาน ขึ้นไป
จนถึงหน้าตาของมหาเศรษฐี, มหาเศรษฐีก็ร้องไห้เป็นเหมือน
กัน, แม่ตัวตายเป็นเหมือนกัน, กบอึกกบใจเป็นเหมือนกัน,
มันมีหน้าตาออกเหมือนกัน. ผ้าที่จะเช็ดหน้าตาระดับนั้นมันก็
อันนั้นแหละ ความรู้อันนี้ : ความรู้เรื่องสมถวิปัสสนา ที่
เพียงพอสำหรับคนยุคนี้.

คนขอทานถ้ามันโง่มันก็ร้องให้เป็นเหมือนกัน, แล้วมันก็ต้องใช้ผ้าเช็ดหน้าตาน^๕มันเหมือนกัน, ผืนเดียวกัน. ลองคิดดู จำเป็นหรือไม่จำเป็น ระหว่างคนขอทานไปถึงมหาเศรษฐี ซึ่งมีอยู่หลายระดับนะ, ระหว่างนั้นก็มีคนอยู่หลายระดับ : คนจนธรรมดา คนชาวไร่ชาวนา ชาวสวน พ่อค้า ข้าราชการ อะไรก็ตาม ขึ้นไปถึงมหาเศรษฐี พระราชามหากษัตริย์ เทวดาในสวรรค์. ถ้าพวกเทวดาในสวรรค์เกิดร้องให้ มันก็ต้องเช็ดหน้าตาด้วยผ้าผืนเดียวกันนี้. มันเป็นอย่าง^๕, มันไม่มีอันอื่นที่จะช่วยเช็ดหน้าตาของคนโง่ได้ นอกจากสมณะและวิปัสสนาที่ถึงขนาด และเหมาะสมสำหรับยุคปรมาณู

แล้วมันอุปมาได้หลายเรื่องแหละ หลายเรื่อง; เรื่องที่กล่าวกันนัก กล่าวกันนักแล้วหาเรื่องราวมาแขวนแก้ความกลัว นั้นมันก็ไม่มีอะไรดอก ที่มันจะแก้ความกลัวได้นอกจากความรู้อันถูกต้องของสมณวิปัสสนา ที่เหมาะสมแล้วจริงๆ มันป้องกันได้; เพราะว่ามันไม่ทำให้เกิดอวิชา ทัศนหาอุปาทาน แล้วทำให้เกิดทุกข์, มันไม่อาจจะเกิดทุกข์ขึ้นมา ในจิตใจของบุคคลผู้มีสมณวิปัสสนาที่ครบถ้วน

สำหรับยุคปรมาณู. จิตใจของเขาก็เย็น ๆ เย็นเพราะไม่มีไฟคือกิเลสเข้ามาแผดเผา เพราะมีความหมายของคำว่านิพพาน; นิพพาน คือเย็น ๆ, เย็นอยู่ในทุกๆ ระดับในจิตใจของบุคคลชนิดนี้ จนกว่าจะถึงระดับสุดท้าย เย็นเด็ดขาดไปเลย, มันไม่มีตัวตนแล้ว ไม่เกิดกิเลสใดๆ ได้เลย ก็เป็นนิพพานขั้นสุดท้าย.

หรือถ้าชอบว่า อมตะ, อมตะ ไม่ตาย อยู่เหนือความตาย มันก็อันนี้อีกแหละ : มีสมถวิปัสสนาให้ครบถ้วนถึงขนาดเกิด จะไม่มีใครตาย, ไม่มีบุคคลที่จะเป็นผู้ตาย, จึงไม่มีความตาย เรียกว่าเป็นอมตะ ไม่มีการตาย เพราะไม่มีบุคคลที่จะเป็นผู้ตาย. เคียงข้างนี้ยังมีความยึดถือว่าบุคคล คือตัวเราอยู่ มันก็ต้องมีผู้ตาย มีผู้เกิด ผู้แก่ ผู้เจ็บ ผู้ตาย. เราเข้าถึงสติปัญญาอันสูงสุดของพระพุทธเจ้า จนถึงไม่มีตัวตนของใครแหละ มันก็ไม่มีคามเกิด แก่ เจ็บ ตาย.

นี่แหละคือความมุ่งหมาย ที่ว่า จะต้องมีสติปัญญา ระดับนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคนี้ ซึ่งมีอะไร ๆ ล้วนแต่ช่วยให้เกิดความโง่ทั้งนั้นแหละ. ความเจริญในโลกปัจจุบันนี้

ล้วนแต่ช่วยให้เกิดความโง่ทั้งนั้น, คือให้ลุ่มหลงในของ
ใหม่ ของแปลก ของเอรีคอร่อยสวยงาม ยิ่งขึ้นไป; ไม่ทำ
ให้สามารถจะรู้สึกว่าจะไรควร อะไรไม่ควร, อะไรพอดี อะไร
เกินพอดี มันไม่มีนี่ แล้วมันก็ลุ่มหลงกันไปเสียตั้งแต่เล็กๆ;
เพราะว่าเด็กพอคลอดออกมาจากท้องแม่ขึ้นมาในโลกยุค
ปัจจุบันนี้ มันก็มีอะไรพร้อมที่จะให้หลง เด็กๆ เหล่านี้ก็
ตั้งต้นหลง ก็หลงยิ่งๆ ขึ้นไป จนไม่มีอะไรดีไปกว่าสิ่งที่ตัว
ชอบ. ฉะนั้น เด็กสมัยนี้ จึงไม่มีบิคามารตา ครูบาอาจารย์
พระเจ้าพระสงฆ์ บุญกุศล ศาสนาอะไรก็ไม่มี มีแต่ตัวกู,
ตัวกูที่ต้องการจะได้อะไรตามที่กิเลสของเขาต้องการ.
นั่นมันเป็นปัญหา. นี่ไม่ได้หมายความว่าทุกคนเป็นอย่างนั้น
แต่ว่ากำลังเป็นมากขึ้น, แล้วก็จะเป็นอย่างนั้นทุกคนในโอกาส
หนึ่งข้างหน้า. เที่ยวนี้อย่างไม่เป็นถึงขนาดนั้นด้วยกันทุกคน;
แต่มันเตรียมพร้อมที่จะเป็นอย่างนั้นด้วยกันทุกคน.

ทั้งนั้นใครมีลูก มีหลาน มีเหลน ช่วยกันระวังให้ดี;
ช่วยจับลูกหลานเหลนให้มันเดินถูกทาง, ให้มันหันหน้าเดิน
ถูกทางไปในทางที่ควรจะเดิน; มิฉะนั้นมันก็เท่ากับว่า
ปล่อยให้มันเดินเข้าไปในนรก, เดินเข้าไปในกองไฟ, เดิน

เข้าไปในสิ่งที่มันทำให้ชีวิตนี้ไม่มีประโยชน์อะไร, มีแต่ปัญหา มีแต่ความทุกข์ทั้งนั้น.

ฉะนั้น ขอให้ถือว่า ความรู้^๕ เป็นของจำเป็นที่จะต้องมีไว้ สำหรับคน^๕นี้ สำหรับมนุษย์ สำหรับคน, ไม่อย่างนั้นก็จะไม่มีความเป็นคน คือมันจะไม่ผิดแปลกแตกต่างจากสัตว์.

เอาละ, เวลามันก็ไปมากแล้ว ขอโอกาสพูดอีกข้อหนึ่งให้มันจบเสียที่ว่า เป็นข้อสุดท้ายว่า มันจะได้โดยวิธีใด, จะมีสมถวิปัสสนาที่เหมาะสมสำหรับยุคปรมาณูได้โดยวิธีใด?

๖ ๐ ๖

ต้องเพิ่มกำลังของสมถวิปัสสนา.

พูดแล้วมันก็เหมือนกับว่าอะไรละ กำมือทุบแผ่นดินนะ ไม่มีทางจะผิด, คือพูดไปตามหลักของพระพุทธศาสนา กำปั้นทุบดิน ไม่มีทางจะผิด, แล้วมันก็ถูกในทางโง่ก็ได้ ถูกในทางจริงก็ได้. เราก็เอาในทางที่มันถูก ที่จะดับทุกข์ได้, ที่มันจริงมันจะดับทุกข์ได้.

เราจะคงรู้ว่า หลักธรรมะที่มีอยู่แล้วนั้นแหละ คืออริยมรรคมีองค์ ๘ อย่างยิ่งอย่างเดียวกัน ที่จะแก้ปัญหาก็ได้ ทางนี้เท่านั้น ทางอื่นไม่มี. อริยมรรคมีองค์ ๘ ทางนี้เท่านั้น, ทางอื่นไม่มีตอก ที่จะแก้ปัญหาคือดับทุกข์เหล่านี้ได้. การที่เพิ่มกำลังของอริยมรรคมีองค์ ๘ มันก็คือเพิ่มกำลังของสมถะและวิปัสสนา^๕นั่นเอง ;

พระพุทธเจ้าท่านเคยใช้แทนกันได้, เคยตรัสใช้แทนกันว่า มรรค ทางดับทุกข์นั้น หรือว่าวิธีปฏิบัติเพื่อให้ถึงความดับทุกข์คืออะไร. บางที่ท่านก็ตรัสระบุอริยมรรคมีองค์ ๘, บางที่ท่านก็ตรัสระบุสมถะและวิปัสสนา, ในบาลีมีทั้ง ๒ อย่าง ; แต่ว่าคนไม่ค่อยได้ยิน เพราะเขาไม่ค่อยเอามาพูดมาสอน, เอามาพูดมาสอนกันแต่สูตรที่ระบุไปยังอริยมรรคมีองค์ ๘ สูตรที่ระบุไปยังสมถะและวิปัสสนาไม่ค่อยเอามาสอน. แต่ที่จริงมันก็เป็นเรื่องเดียวกัน สมถะวิปัสสนาก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘.

การที่ไม่เอามาพูดมันก็ทำให้ขาดความรู้ไปอย่างหนึ่งแหละ ว่ามันยังมีเรียกชื่ออย่างอื่นได้อีก ; เพราะด้วยเหตุที่ไม่เอามาสอน ก็เข้าใจเคลื่อนคลาดได้ จนรู้สึกว่

สมถวิปัสสนาเป็นเรื่องอื่นไปเสียก็มี. เช่นในหมู่คน
 บางพวกเขาว่า สมถวิปัสสนาสำหรับคนอยู่ป่า สำหรับคน
 ทั่วโลกไปแล้ว อย่างนี้ก็มี; บางคนก็มากไปกว่านั้นว่า
 แม้อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เหมาะสำหรับคนที่ทิ้งโลกไปจากโลก
 ไม่อยู่ในโลก อย่างนี้ก็มี. ที่จริงมันเป็นเรื่องเดียวกัน, มัน
 ต้องมีต้องใช้แก่คนทุกคนที่ยังมีชีวิตอยู่ในโลกนี้.

ฉะนั้นเราปฏิบัติสมถวิปัสสนา ชนิดที่มองเห็น
 สิ่งทั้งหลายทั้งปวงถูกต้องอยู่ตามที่เป็นอย่างจริง ว่าเป็นจริง ว่าเป็นจริง ว่าเป็นจริง
 แล้วก็บอกตัวเองว่า เช่นนั้นหนอ, เช่นนั้นหนอ, เช่นนั้น
 หนอ; นี่จะเพิ่มกำลังของสมถะและวิปัสสนา; ระบุ
 ชื่อให้มันชัดเจนไปกว่าเพิ่มกำลังของธรรมวิจิตรญาณ. การ
 เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพิ่มกำลังให้แก่ญาณ ที่จะเห็น
 อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา; แล้วมันก็จะเกิดนิพพานญาณ
 คือญาณที่จะเห็นพระนิพพาน. เพิ่มกำลังให้แก่ญาณที่จะ
 เห็นว่า เช่นนั้นหนอ เท่านั้นเองหนอ สักว่าอภิปัจจยตา
 เท่านั้นหนอ เพิ่มกำลังให้แก่ญาณพวกนี้ คือหนอให้ถูกต้อง
 หนอให้มากพอเถอะ แล้วมันก็จะเพิ่มกำลังให้แก่ญาณ ที่จะ
 เห็นว่านิพพานนั้นเป็นอย่างไร, ก็ความคับทุกข์นั้นเป็น

อย่างไร. เพิ่มกำลังให้แก่ธรรมฐิติญาณ แล้วมันก็จะทำให้เกิดนิพพานญาณ.

ถ้าเราจะให้ไฟมันลุกแรงขึ้น เราก็ต้องเติมเชื้อเพลิง, เติมฟืนเติมเชื้อเพลิง. ถ้าเราต้องการให้นิพพานญาณแรงขึ้น ๆ เราก็เติมเชื้อเพลิงให้มัน คือธรรมฐิติญาณ; การปฏิบัติหนอ หนอ หนอ ทุกชั้นตอนอย่างทีกล่ามาแล้ว นั่นเป็นธรรมฐิติญาณ; เหมือนกับว่าฟืน หรือน้ำมัน หรือเชื้อเพลิง อะไรที่ใส่เข้าไปแล้วไฟมันจะลุกมากขึ้น. ไฟในที่นี้คือไฟที่จะกำจัดความมืด, ไฟที่จะกำจัดอวิชชา ทำให้เห็นนิพพาน ทำให้เข้าถึงนิพพาน. ฉะนั้น ถ้าปฏิบัติเห็นความเป็นจริงของทุกสิ่งอยู่หนอ หนอ, หนอ ถูกต้องอยู่นั้น, หนออย่างถูกต้องนะ ไม่ใช่หนออย่างผิดๆ อย่างที่พูดกันมาดีแล้วนั้น. ถ้าหนออย่างถูกต้องอยู่ตลอดเวลา มันก็เพิ่มกำลังแห่งนิพพานญาณ, ไฟของพระนิพพาน จะส่องสว่างทั่วไปหมดเลย.

ถ้าพูดให้เป็นวัตถุที่ว่า เพิ่มเชื้อเพลิงให้แก่ธรรมะ, ธรรมะจะได้ลุกโพล่งขึ้นมา. ไฟของธรรมะมันมอด มันจะดับอยู่แล้ว ไม่มีแสงอยู่แล้ว เพิ่มเชื้อเพลิงให้แก่ไฟ

ของธรรมชาติ, ไฟธรรมชาติจะไ้ลุ้กโพลง แสงสว่างส่องไปทั่ว
แล้วคนก็จะได้เดินถูกทาง; ให้เดินไปๆจนถึงความจริง
อันสูงสุด คือเรื่องที่ว่าไม่มีตัวตน โดยแท้จริง.

เหมือนอุปมาที่ว่าเมื่อตะกั่ว ๕๕ ขายหนุ่มคนหนึ่ง
เขาหลงรักภรรยาของเขา ด้วยความรักอันมากมาย; แม้
ปรากฏว่าภรรยาเป็นคนเลว มีชู้ เขาก็หย่าขาดไม่ได้. เขา
ก็จะต้องเติมเชื้อเพลิงของความรู้ของความต้องการ ให้มัน
มากขึ้นจนเขาสามารถที่จะทิ้งภรรยาที่เลวคนนั้นไปเสียได้.
เรื่องมันก็จะจบ ปัญหามันก็จะหมด, ความทุกข์มันจะไม่มี.

เตี้ยวันนี้เราหลงรักในโลก หลงรักโลก รูป เสียง กลิ่น
รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ จนมันกัดเอาๆ ก็ยังหลงรัก, กัด
เอาๆ ก็หลงรัก. การที่กัดเอาๆ นั้นคือหมายความว่ามันมีชู้
มันไม่ได้ซื้อตรงต่อเรา แต่เราก็กัดมันไม่ได้; เหมือน
คนโง่ทิ้งบุตรไม่ได้ คนโง่ทิ้งเหล่าไม่ได้ ก็เพราะอะไร;
เพราะว่ามันไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะสละเสน่ห้เล็ก ๆ
น้อยๆ เหล่านี้เสียได้.

เราจงมองเห็นโทษอันเลวร้ายของอดีตตา, อดีตตา
จนว่าอยู่ด้วยกันไม่ได้แล้ว จะต้องหมกอดีตตากันเสียที.

เดียวนี้อย่างดีก็ควรจะอยู่ในระหว่างลั้งเลๆ; เหมือนคนที่
เกลียดคนหูรื้อแล้วยังทิ้งไม่ได้ เกลียดเหล่าแล้วยังทิ้งไม่ได้ใน
รูปแบบเดียวกัน. นี่เดี๋ยวนี้เราก็ตังเมาในอิตตา ยึดมั่น
ตัวกู ของกู จนทังมันไม่ได้, มันไม่เข้มแข็งพอที่จะทังมัน
ได้ ไม่อาจจะทังมันได้. ฉะนั้นขอให้เพิ่มกำลังให้แก่ธรรมะ
หรือวิปัสสนาสมณะที่เป็นไฟที่จะลุกขึ้นส่องเป็นแสงสว่างด้วย
แล้วก็จะเผาผลาญกิเลสร้ายเหล่านั้นด้วย.

เป็นอยู่ด้วยอริยมรรคถึงสัมมาวิมุติได้.

ถ้าว่าเป็นอยู่โดยอริยมรรคมีองค์ ๘ หรือสมถ-
วิปัสสนาอันแท้จริงแล้ว ความเห็นตถตา—ตถตา—ตถตา,
เช่นนั้นเอง—เช่นนั้นเอง—เช่นนั้นเอง—เช่นนั้นเอง, มัน
ก็แรงขึ้นๆ, มันเช่นนั้นเอง คือไปตามอิทัปปัจจยตา, ไม่มี
ส่วนไหนที่จะไปถือเอามาเป็นตัวตน—ของตนได้ จนกระทั่ง
ไม่ถือเอาสิ่งใดส่วนใดระดับใดมาเป็นตัวตน—ของตน มันก็
ไม่มีความทุกข์. จิตเป็นทุกข์ไม่ได้ดอก; ถ้าจิตนั้นมัน
เห็นตถตาอยู่แล้วมันเป็นทุกข์ไม่ได้, ถ้าจิตนั้นมันเห็น
อิทัปปัจจยตาอยู่แล้วมันเป็นทุกข์ไม่ได้; เพราะมันไม่ไป

ยึดถือเอาอะไรมาเป็นตัวตนของมัน, กระทั่งตัวมันเองคือ
ตัวจิตเอง. จิตนั้นก็ไม่มียึดถือโดยความเป็นตัวตนของมัน
เอง อย่างนี้; เพราะเห็นตามที่เป็นจริง เป็นจิตหลุดพ้น,
เป็นจิตหลุดพ้น.

เป็นอันว่า เร่งเครื่องของการเห็นตถตา — เช่นนั้น
เอง ก็ได้, สุนฺญตา — วางจากตัวตน ก็ได้, เห็นอิทัป-
ปัจจยตา — ว่ามันเป็นเพียงอิทัปปัจจยตา ก็ได้, มันเป็น
เรื่องเดียวกันหมดแหละ คือเรื่องไม่มีตัวตนก็แล้วกัน. เทียว
มันสมรส มันแต่งงานกับอัตตา ตัวตน ที่เป็นของหลอกหลวง
มาตลอดเวลา มันหย่าขาดกันไม่ได้. ฉะนั้นมัน ต้องเพิ่ม
ความเข้มแข็ง ในการที่จะถือเอาความถูกต้อง หรือ
ความคับแค้นแห่งความทุกข์เป็นหลัก; จะมาหลงจมอยู่กับมาร
กิเลสमत่านองนั้นทำไมกัน! เมื่อมาหลงจมอยู่กับกิเลสमत่านอง
นั้นแล้ว มันก็เหมือนกับโลกปัจจุบันนี้ ซึ่งใกล้ต่อ
ความวินาศเข้าไปทุกที; เจริญ, เจริญแต่ในทางที่จะทำลาย
โลกนั่นเอง. ฟังแล้วมันก็ไม่น่าเชื่อว่าโลกนี้มันเจริญ, เจริญ
แต่ในทางที่จะทำลายโลกนั่นเอง ที่เรียกว่าภัยแห่งยุคปรมาณู
ที่จะมาถึงข้างหน้า.

เอาละ, ขอให้ไปทำให้มากยิ่งขึ้น ในเรื่องของ อริยมรรคมีองค์ ๘ หรือจะเรียกว่าสมถวิปัสสนาก็ได้ มัน ก็เป็นเรื่องเดียวกัน. อริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นส่วน เหตุสมบูรณ์แล้ว; อีก ๒ องค์ ซึ่งเป็น ส่วนผลก็จะเกิดขึ้นมา คือสัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ ซึ่งไม่ได้ค่อยเอามา พูดยกกันในการเล่าเรียนในประเทศเรา.

เรื่อง *สัมมาญาณ สัมมาวิมุตติ* รวมกันเป็น *สัม- มัตตะ ๑๐* เต็มไปหมดเหมือนกันในพระบาลี. แล้วถือว่าเป็นเรื่องตัวพรหมจรรย์ ทั้งส่วนเหตุและส่วนผล. ถ้า พูดยกกันแต่ อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นพรหมจรรย์แต่ในส่วน เหตุเท่านั้น คือปฏิบัติเพื่อตัดเท่านั้น; แต่พอมีสัมมา- ญาณ มีความรู้ถูกต้อง, สัมมาวิมุตติ หลุดพ้นถูกต้อง มัน ก็เป็นพรหมจรรย์ในส่วนผล เกิดขึ้น, ก็ครบทั้งเหตุและ ึ่งผล มันก็เลยดับทุกข์โดยประการทั้งปวง.

เรื่อง *สัมมัตตะ ๑๐* ได้แก่แก่อริยมรรคมีองค์ ๘ เพิ่มสัมมาญาณกับสัมมาวิมุตติเข้าอีก ๒ ข้อ เป็นสมบูรณ์ แห่งพรหมจรรย์, มีทั้งเหตุและทั้งผล. เมื่อเป็นครบทั้ง ๑๐ อย่างนี้ *พระพุทธเจ้าท่านตรัสเรียกว่ามันสมบูรณ์* คือ

มัน เป็นยาถ่าย, วิโรจนะ - เป็นยาถ่าย กินเข้าไปแล้วมันก็ถ่ายตัวตนออกหมด, เป็นยาถ่ายที่กินเข้าไปแล้วถ่ายตัวตนออกหมด. สัตว์ที่มีความเกิดจะพ้นจากความเกิด, สัตว์ที่มีความแก่จะพ้นจากความแก่, สัตว์ที่มีความเจ็บจะพ้นจากความเจ็บ, สัตว์ที่มีความตายจะพ้นจากความตาย. นี่เพราะกินยาถ่ายที่เรียกว่าสัมมัตตะ ๑๐. บางทีก็เรียกว่า ยาให้อาเจียน เรียกว่า วมน, วมน กินแล้วอาเจียน ๆ อาเจียน ๆ อาเจียน ๆ จนอัสสคาหมต อัสสคาหมต; หรือบางทีก็เรียกว่า โทวน - น้ำชำระบาป/ น้ำชำระบาปนี้ อาบแล้ว ๆ อาบแล้ว มันก็หมดตัวตน หมดตัวตน.

พูดอย่างนี้พูดเปรียบเทียบให้เป็นอุปมาฝ่ายวัตถุ เพื่อจำง่าย พอหมดตัวตน แล้วอะไรจะเกิด จะแก่ จะเจ็บ จะตายเล่า? เพราะฉะนั้นเราก็มีหวังที่จะไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย เพราะได้กินยาถ่ายเหล่านี้, กินยาให้อาเจียนเหล่านี้, เพราะได้อาบน้ำล้างบาปชนิดนี้ ซึ่งเราไม่ค่อยจะพูดกัน. เตี่ยวนมันถึงเวลาแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งแล้ว ไกลเข้ามาทุกทีแล้วที่จะต้องสนใจเรื่องนี้. ดังนั้นขอให้ช่วยกัน ทำให้โลกนี้สมบูรณ์ด้วยสมถวิปัสสนา สำหรับยุคปรมาณู

ด้วยกันโดยเร็วจงทุกคนเถิด. เรื่องมันจบ จงช่วยกันทำ
โลกนี้ ให้สมบูรณ์ด้วยสมถวิปัสสนาที่เหมาะสมสำหรับยุคปรมาณู
โดยเร็วเถิด.

การบรรยาย^๕สมควรแก่เวลา ขอยุติการบรรยาย
ขอแสดงความหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะขยับเขยื้อนกันบ้าง,
ขยับเขยื้อนเคลื่อนที่กันบ้าง ในการที่จะทำให้สิ่งเหล่านั้นมัน
ค่อยๆ เกิดขึ้น แล้วก็จะพ้นภัยแห่งยุคปรมาณูได้.

เอาละ ขอยุติการบรรยาย เป็นโอกาสให้พระคุณ
เจ้าทั้งหลายได้สดพระธรรมคุณสาธยาย ส่งเสริมกำลังใจให้
เข้มแข็งในการปฏิบัติธรรมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปเทอญ.

สุขุมบุรี?

- ๑ สุขุมบุรี ๕๑๓๓ จะคอยรับ
ท่อนอายุ ให้สั้น นั้นแน่ๆ
- ๒ ศัลยจิต ถูกตัดรอน ให้อ่อนแอ
เพราะต้องแพ้ แก่ความอึ้งน ทยเปลี่ยนใจ
- ๓ ต้องเสียทรัพย์ มนรีดี ยิ่งมีค่า
เดือนกว่าๆ เงินร้อยๆ ผลออกชัย
- ๔ ทำเสียงเครือ ครอบแดง เน้นน่ายไป
เอาตัวหนี รมพอด ยอดอินธพาล
- ๕ เมินผู้ใหญ่ ทำเด็กให้ สุขุมบุรี
ให้พวกฉิว หัวทะเลคน ควรสงสาร
- ๖ แล้วเกิดมา ทำไมกัน มันช่วยทร
หลงล้างผลาญ ตัวเอง เก่งสุดใจ ๙

พจนานุกรม อธิบายศัพท์

รายชื่อหนังสือ ชุดลอยปฐม

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	คู่มือมนุษย์	๘	๓๑.	ปฏิเสธสมุปาตคืออะไร?	๑
๒.	ศิลปะแห่งการคิด ด้วยถกถามธรรมสัมปัญญา	๑	๓๒.	เค้าเงื่อนของธรรมะ และ อิทปิัจจยตา	๑
๓.	ศิลปะแห่งการมีพระพุทธเจ้า อยู่กับเนื้อกับตัว	๑	๓๓.	การอยู่ด้วยปัจจุบัน ไม่มีอดีต ไม่มีอนาคต	๑
๔.	ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด	๑	๓๔.	พุทธศาสตร์ กับ โสยศาสตร์	๑
๕.	ธรรม ๒๔ เหลี่ยม (มีภาษาจีน)	๔	๓๕.	อานาปานสติภาวนา(มีภาษาจีน)	๒
๖.	พูดกับแฉะ	๑	๓๖.	อิทปิัจจยตาในฐานะ สิ่งสูงสุดแห่งพระพุทธศาสนา	๑
๗.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๒	๓๗.	นรกกับสวรรค์	๑
๘.	เห็นธรรมชาติ คือเห็นความเป็นเช่นนั้นเอง	๑	๓๘.	ดับทุกข์สิ้นเชิง	๑
๙.	ธรรมโอสถสำหรับโลก	๑	๓๙.	มรดกธรรมค่ากลอน	๑
๑๐.	ความมีสุขภาพอนามัยทางจิต	๒	๔๐.	ทิศทั้งหก	๑
๑๑.	ปรมัตถธรรมค่ากลอน	๑	๔๑.	ฟ้าสาบทางธรรมโฆชน์	๒
๑๒.	นิพพานที่นั่นและเดี๋ยวนี้	๒	๔๒.	ฟ้าสาบทางฝ่ายบรรพชิต	๑
๑๓.	ธรรมพรบีใหม่	๓	๔๓.	มหรสพของพระอรหันต์	๑
๑๔.	ตดตาช่วยได้	๑	๔๔.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๑	๑
๑๕.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑	๔๕.	เช่นนั้นเอง	๑
๑๖.	ศีลธรรมกลับมา ตอนที่ ๓	๑	๔๖.	ความสะอาด ความสว่าง ความสงบ	๑
๑๗.	คำของครู	๒	๔๗.	อะไรๆในชีวิตสักแต่ว่า เป็นเรื่องของจิตสังขยา	๑
๑๘.	พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเป็นกัลยาณมิตร	๑	๔๘.	ปรมัตถธรรมกลับมา ตอนที่ ๒	๑
๑๙.	ถอยหลังเข้าคลองกันเถิด	๑	๔๙.	ศีลปะสำหรับการมีชีวิตอยู่ในโลก	๑
๒๐.	การเก็บความโกรธเสียอย่าง	๒	๕๐.	พบชีวิตจริง	๑
๒๑.	การปรังเป็นทุกข์อย่างยิ่ง การดับเป็นสุขอย่างยิ่ง	๑	๕๑.	สมถวิปัสสนาสำหรับยุคปรมาณู	๑
๒๒.	อาหารหล่อเลี้ยงใจ	๒	๕๒.	ธรรมะที่ควรเติมลงในชีวิต	๑
๒๓.	ปัญญาภิริยาวัตถุ	๑	๕๓.	ฟ้าสาบทางการเมือง	๑
๒๔.	พ่อแม่สมบุรณ์แบบ	๒	๕๔.	ธรรมสังจะของสมถวิปัสสนา แห่งยุคปรมาณู	๑
๒๕.	อานาปานสติและดับไม่เหลือ	๒	๕๕.	ฟ้าสาบทางปรมัตถ์, อภิธรรม, อุบาสิกา และบรรพชิต	๑
๒๖.	ธรรมคติและธรรมคิตา	๑	๕๖.	ผัสสะ สิ่งที่ต้องรู้จักและควบคุม	๑
๒๗.	ความมั่นคงภายใน	๑	๕๗.	ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่ง ความสุข	๑
๒๘.	โลกพระศรีอารยย์อยู่แค่ปลายจมูก	๒	๕๘.	แนวสังเขปทั่วๆไปของการ พัฒนา	๑
๒๙.	การทำงานเพื่องาน	๑			
๓๐.	สันโดษไม่เป็นอุปสรรค แก่การพัฒนา	๑			

มองถูก ทุกข์ก็คลาย

มองอะไร ให้เห็น เป็นครูสอน
มองไม้ขอน หรือมองคน ถ้าค้นหา
มีสิ่งสอน เสมอกัน มีปัญญา
จะพบว่า ล้วนมีพิษ อนิจจัง.

จะมองทุกข์ หรือมองสุข มองให้ดี
ว่าจะเป็น อย่างที่ เรานึกหวัง
หรือเป็นไป ตามบัญญัติ ให้ระวัง
อย่าคลุ้มคลั่ง จะมองเห็น เป็นธรรมดา

มองโดยนัย ให้มันสอน จะถอนโศก
มองแยกโยก มันไม่สอน นอนเป็นบ้า
มองไม่เป็น จะโทษใคร ที่ไหนมา
มองถูกท่า ทุกข์ก็คลาย สลายเอง.

W. Santibh